

۵۱۴۷

کتابخانه مجلس شورای ملی

کتاب: مجموعه اشعار و نثران ابوریحان بیرونی
 مؤلف: بیرونی، احمد بن محمد
 موضوع: ادبیات، شعر، نثر
 شماره ثبت کتاب: ۸۶۷۷۷
 شماره قفسه: ۱۲۵۴

خطی، فهرست شده
 ۱۲۶۶۴

مجلس شورای ملی
 کتابخانه

بازدید شد
 ۱۳۸۵

مجلس شورای ملی
 کتابخانه

مجلس شورای ملی
 کتابخانه

بازدید شد
 ۱۳۸۵

مجلس شورای ملی
 کتابخانه

وعاذلة هبت وللجمل لفتة
وتزعم ان المرو في طلب الغلى
اذ اناله املك على الدهر طاعنى
وما استرعت من لبة القرصعة
فبفس سليل الحى من بشرت به

قال وكتب الى بعض اصداقائه
ومثقل على كمر وحزم
زجرت اليه الصهب ذاعربيا
فمتع ناظرى باعز طلق
وهزنت الكمار على ارض
فراح كانه ثمل اديرت

وقال متغزل
واوانس هيف المحصور اذ لفت
وبكل مرعى نظرة من ولى
خد وخال يعشقان كائنا
نقلت بجيات القلوب خدود

وقال - رحمه الله
ومثيلة شطاط تكي من النوى
وتحت حجاب الدمع عين روية
اذ اطرقت الركب العراق ارضها
وتحصى زمام الحمار كل ابن حرة
تولت بقلب تسعير شراره
وقالت نساء الحمايز بن اختنا
رعاه ضمان الله هل في بلادكم
فان الذى خلفتموه بارضكم
ابعد ادمكم تسبىه بنجلا ولهله
قد تم بنفسى لو سمعت نمارى
الست مقبلا فى اناس وداهم

ورث

ويشلم عرضى عند هم كل كاشع
وانصرهم والسيف يدى عزاره
وهي في غواشى نشوة من سرانهم
فنلى على غما التمنى بصاحب
بعد الغنى فضفاضة ذات رفوف
ولولا افتراش الغيد في مهد صدق

وقال رحمه الله ايضا
سقى الله من رملتى عالم
وليل احم الحواشى جشا
وعندى اغراض الصبا
ولما ارتدوا الكجى
جرت عبرة رقرقتها النوى
وكتنا اذ امسا دنيا موهت
ويقصص ليلى حتى يركا

وقال -
وزوارى والليل يحذر اركابه
لعدته سراويلد ربحونا
ووصف سيف الدولة في عتفوان قدومه العراق بوفاته
للمبارفقاك من تجلا

وشيوخ الاشاجع ناشرى
يناجى العز فى يده حسام
ويسكن جاره والايق كاب
زجرت اليه نلجة زمو لا
اذا القت كلا كلها لديه

وقال -
امسك لى لسمى بزيكارة
والله لا يحو الوشاة ولا النوى

ورث

وقال ايضا دوبيت
 شفاقة من غنى في الامر مجربة
 والحرص ليس على حي كما موز
 وقد نعت فياء شئ لا تنقله
 بيضاء كسرى ولا صفر لافارون

وقال رحمه الله
 بني مطر حال الغم الذل ان سميت
 اليت اليت الى بالخطوب الطوارق
 فابكم هلا فرغت الى طلو
 تلظ ما بين الطل والمفارق
 وكيف تغلدتم وانتم اذلة
 حائل توهم عنكم كل عائق
 وطاطا اندعنا فكم عند محفل
 تروم الرذايا فيه شأ والسوايق
 فوالكم يا فرقا الله بينكم
 مزمين في الغر اخر من العلق

وقال ايضا
 على ناطا السهي تستدير
 كاسا لقي وهما صبر
 ويحمد ربيع الذرى دونه
 لطالب شأوى ملوف حير
 وللخل من شيمي روضه
 وفي راحتي لعقائي قد ير
 ولا بد من وضعة ترمى
 بايد تطعم وهما مطير
 ويومر الاعادي طويل بها
 وعمر الرديني فيها قصير
 فقد امكنت فرص في الوري
 ولكن مكري فيها عسير
 فهم شلة غابا ربا سبها
 ونام الرعاء فاين المعير

وقال يفتخر ويذكر قومه رحمه الله
 انا ابن الملوكة الصيد من فرغ خندق
 وفي الازد ما لي للظرافة الزهر
 من الساجين السابقات الى الوعا
 كانهم بزل تهاضن في عذر
 يزعمون اطراف القناقر العدا
 وقد اقصت الجرد المذاكي على قتر
 وفي اذاماضن بالرفد جودهم
 واقدامهم عند الردينية السمر
 ولا تكن رمتي لابن اخري لة
 خطوب اذلت مدرة القوم للفر
 بطل يديه الصحو حتى اذا انشئ
 جبال القليل لند رفا لشكر للشكر

وقال رحمه الله
 اميم سلى عنى نارا ويغريا
 فما انا غايقة المجد ذاهل
 هل الطارق المعتره ته في الذم
 بشئ اذا استوفته بيد مجاهل

والغنى

ربا لغنى وهو الغريب كأنه
 وسبي من دم الكواهل
 فمن انسه في كاد يحسب في الوري
 قليل القري بالضيف واليت ليل
 وقال رحمه الله وهو بالمرح وهو منزل في طريق بغداد
 عرضت ناشئة المنزل كذا
 فاستهلت من اصحابي دموع
 هزهم بالمنح ذكرى بابل
 انهم امرى على العيش شموع
 فحاذ بنا على الكوارها
 ذكرى بنقد منهن الضلوع
 وسرى العليف فاقشعريه
 مقل لم يسرف فيهن المجوع
 يستعير الماء من اجفائها
 عارض داني الريا بين هموع
 ومن النار التي تفسد مرها
 اضلعي يقتبس البرق اللوع
 لا سقيتم الحيا من ابل
 قدوع الارض صبحي ونبوع
 فارقت بغداد والقلب بها
 كلف لا فارقت من النسوع
 وبنا شوق اليها وبها
 مثله لا اجديت منها الروع
 وغدت تمرى بها اخلاقتها
 سحبت شرق منهن المضروع
 ولئن غبتا فكم من ظاعن
 وله بعد تائبه الرجوع
 انما نحن بدو وثك كسا
 شيمة البد رمغيب وطلوع

وقال رحمه الله
 لحواله دهر الايزال رديته
 لضراره برمينها فصيب
 ويحز في ملورا وطورا يفور
 كافي على ما في البلاد قريب
 ولما ازارتني النوى ارض علم
 بكل صاحب ولحي منه قريب
 فليم ومعدو وعلى الهمة والكا
 رحي بما يقدي العيون كريب
 وقالوا بما اذرو عنه مهابه
 ابتان يرى فيها الموارد ريب
 وثاروا الى يضوى بفقدون هو
 قد شيعت بلعي للندى فحجب
 ومن بات مرهوما الراد بدمعه
 فاني دموعي للخطوب ضبيب
 وقالت سليبي اذ رايتني بترها
 وراقها وجه اعز مهيب
 اظن الغنى مر عبد شمس فان يكن
 راقها وجه اعز مهيب
 اري وجهه ملقا بصي جيبه
 فاني دموعي للخطوب ضبيب
 سليه بكل فان اخياله
 وراقها وجه اعز مهيب
 على ما به من خله للجب

قلت غلام من امية صاحب
وليس بيدع ان يحفض جاشه
فمن شيم الايام ان يسلي الغنى
فقات ولم تملك سوابق غيرة
وحولك من حيك قيس وخذ
وما علت اني لامرار ومه
فلا الفت نفسي العلاء طوبى
وقال رحمه الله بصفه شوقا
وذي حيف للبرق منه لستامه
اظن مهارة الرمل على خطاته
فهل مهلة من ريقه هي والالا
وقال ايضا متغزلا
وعليمة المخرطات بشكوا قمرها
حكمت العزلة والعزال ينفدها
وتشال تلك اذا ماتت كوصالها
هي في النواذ وفيه نيران الهوى
واذا استكوت نسيت في شعريها
عرضت لنا تحت الين كوكا
اذ شوق اردية الشقيق بها الحيا
وقال معقرا
مجد على هامة العيون مرقوع
وسودد ليحيا لدهر غاربه
طف الحس غضبض دون غلته
وقد ورثنا هماغر احماحة
لكنا في زمان ليت دايرو
غاضر الكرام كافا فاض للنامية
وما لم نرب لكن لم نرب

وهل يضر مران ليس هم
ومر شيع روعا في الغنى
عمر والعل ماشم والخال يروع
احساب ال ابى سفيان واليخ
وقال ايضا
رعى الله نفسي ما اشد اضطرابها
اذا ذكر الجدة التليد تلقت
قلت اعتراض الياس في جياتها
ولو لا دواعي همة اموت
تحن الى حرب تخوض غمارها
ويوم عبوس ضيق حجازها
ولما رات ال الشر يا تخونتها
وما استهدفت للذخيرة
وقال وقاع عرض عليه بعض الوزراء الحكاية
خليلي ان العسر ودعت شخه
الم تعلم اني نشت بعطله
فلا تلعواني للكتابة انها
يناقشني فيها راع تهادنوا
وان حكرت الافلام منه اناملا
لئن قد متهم عصبه خافها النبو
واي فني ما بين بردي قابض
ومعجبر بالحلم والسلم يتغنى
ولكنني اغضيت حفي على القذا
اقول لذي الباع الطويل عومر
هو الدهر لا ينفع الحقيقة عنه
وقال رحمه الله تعالى في الفخر
عجبت لمن يبغي ما يوقله
ولي نسب في الحي عال يفاعه
وفي من الفضل الذي لو ذكرته
كفا في ان ارضي بحمد ووالد
ت م

ورثنا العلي وهي التي خلقتنا أبانا بامر عبد شمس وهكذا	ونحن خلقنا للعلل والمخامد إلا فاما عبد شمس فمما غير ما بعد
وقال بصف غلاما اسود وقد سئل بذلك	
كبد تدوب ومدمع هطل ماذا بر وميه العذول وكمر	ففتى يودع صبو في عذك يلوى عليه تساه الخطل
أما السلو فان مطلبه وممجي رش كان به	صعب ولكن ادعى ذاك ثم لا يميل به ويعتدل
كالمسك في لون وفي ربح فجلا صباح الشيب حين على	عما رضه العنبر الثمل ليل الشبية ثغره الرتل
يا لاني وجو انجي دميت تهوى الطباء الكحل اعينها	ويصدا به والقلب محتبل وتعيب ظبيا كله كحل
قد صيغ من حب القلوب كأنما	نقضت عليه سوادها القل
وقال ايضا	
مقبيل النصر في ظل القتام ولي ممتحن على ضلوع	ومسرى العز في ظبية الحسام تلف من المموم على كلام
تمربها الخطوب وهي شوب وقلبى يطعن بها النيب	فتقرنها باظفار دواهي ح اذا صادف عزى في اوام
ولا اصبوا الى رى ذليل سجلا غيرة الحدان عني	انهم حشاشي منه على ضرام وما ملكت على يد زماي
وضوء الصبح مر تقب لسب	رتدد بين اثناء الظلام
وقال ايضا	
وقواف ملس المتون شدة لم تشنها لمجاجة وسناد	الاسنغر مصقولة الاطراف وجلت اذ خلت من الاسراف
واذا ماروا نواها انشدوها صفتها في النسب الفخر حتى	حسبها لاني الاصداف عديها الانعجاز من اوصاف
ومني ذكر عن لساني مدح فانا المستعير معناه مما	هو ادنى مروة الاشراق قاله المادحون من انلاف

وكو اعش كشك الوشة كاشكت وتريد ان ادعى الظلام مجاهلا	وقال متغزلا ارادها عند القيا خصوها
واذا ريت ولم الفتور تهبتي حسنت ليالي الليل مستحلا	ويضم عز لان الصبر يمد دورها من بعين ملك القلوب ثورها
وصدت عن تلك المراتي عفة فأرى بخر والجباب لغورها	وجانها في حشنها وقتورها فأرى بخر والجباب لغورها
وقال ايضا	
وفادة لوراتها الشمس ما حلت عانتها بورداء الليل مستحلا	والرمة غصن وخوط البان لم تمس حين انتهت ببرد الكلي في الغلس
فبت احبه خوفا ان ينهبها	واتقن ان اذيبا العقد بالنفس
وقال ايضا	
النج تحت خطي الهزيمة النج والعز موقوف داي الحزن ثامنه	والعز فوق ظلي الهندية القضب وهل تدور ارحى الاعلى القطب
فما البواء بارض المقيم بها اقدى الزمان بها شرقي ورفقه	الى الهوي ساجين الوله التسلب ماذا تريد الليالي من فني غرب
منا روي غيل السم من ثغر من ارون ابلي والمياه دمر	نمدن فبهن كالا شيطان في القل وقد تو شحت الغدران بالعش
ازهي بنفسي وان اصبح في مفسر فالعود من حطب لولار واتخذ	الوي على الغز من بيتي قوى الطنب والنخل بكرم الامار لا الشعب
وقد جعلت مراد الطرف غير ما ان العيون عن العليا ناشه	يهز زن في المشي اعصا ناعلي كثر ومسرح العين مني مسر الشعب
هي التي لا تزال الدهر ناظرة وقد شككت فشقها الله واجتهد	الى علا ولسوال وفي كثر لحظا احلم من الماسورة السرب
والشمس ترنو العين لا يفيض والمشرفة لا تبني امضارها	انوارها ما يوارسها من السرب فيها المضاء وان يدعى القرب
فاصبح الشجر مسرورا بعاينة واشرق الدهر حتى حلت صبحته	الامع الظل في انوارها القش تقدم من وجبات الخرد العرب

وقال على لسان صديق له

سقى الله يوما قصر الله طول له
بروض تشت بين ازهارها الصبا
وقد مزجت ظميا بالريق راحا
وقلت لها شمتي لحاظك وارفعي
وطرفك لاصهباء يترواحدها

وقال ايضا

فوائد نامته الغرام جريح
فلو جند قدي وللدماغ للبيكا
اكلت عيني ان تجود بمائها
وبعد لني خلى ويزعم اني
ولو انصف الواشون رفا الذي
فما القربا بين يغيب بعد ما
بغية الشرى قد فرقت بيننا النوى

وقال ايضا

وساجية الالفاظ تفتران رنت
اعلى تنسى المني وشوقني
وما لي منها غير داء محامر
وارى نجوم الليل والعين شرة
فليت يراض الصبي بيد والمقلة

وقال ايضا

لويت على الرمح الرديني مصعكا
وقد زعموا اني عريكتي
لما علموا اني وان كنت مقترا
ويشرق وجهي حين ينسب والدني
وان ذكروا اباؤهم فوجوههم
وللقمر خير من اب ذي دناوة

متى حصلت اشباب قيس فخذوه
وان نشرت منها صحيفة ناسب
له اوجبه عند الفخار بن يسها
ليقتصد بسر الضغن فينا بد رعه
فان المشايخ حين يضمن عسكة

وقال ايضا

ولعند يحوي وجهه الحسن
اناف وفي يمينه كاس كانها
فنازعت الصهباء طول رواته

وقال ايضا

الا باي مبادك يا سلمي
ولي نفس اذا هجت وجدا
فلم ازل الديار العلف حتى

وقال ايضا

وعند انكرت شملي فطلت
وشمتها التزاور عن مشيب
فما ارتاعت من الحيات سودا

وقال ايضا

رغم الاراذل ان ورثنا سودا
وتيقنوا اني اذا اشجر القنا
واذ هموا زعموا وقد بسط الظل

وقال ايضا

ومكاشح نهنته عن غلبة
انامع ووبت بنسط ايديا
من كل ذي حسب تمت حرة
خصن البنان اليه يرمي المحدثي
واذ العقلة تيمنا عيسهم

فلمن روايه من اشرف مستحي
رايت بد ورا من جد ودي وايضا
عرايين ما شمت هو افا ومرعفا
ولا يستثر منا بواديه ضيفنا
ليلعن من اطراف ارماعنا الد

وقال ايضا

وينكر ان اليد رقيه شريكه
من التبريعي بالبين سبيك
جري الريق حتى تم بالقصير

وقال ايضا

وما ضم العذب من الروع
يكاد يقيم معوج الضلوع
نغضت بهن اودية الدموع

وقال ايضا

نغضت وذه طر فامر يضنا
برد جيب غايبة بغضنا
كما ارتاعت من الشعرات بيضا

وقال ايضا

عود له اشرف عليا بين
خشع عطفي في الساحة لوز
باي فذاك الذي رعم هين

وقال ايضا

زار الاسود القلب دون عرسها
في المكر ما تشمها لها كمينها
عزل لاح العتق فوق جبينها
وجاء ابل السير شني وضينها
لريدكرواوطانهم حنينها

في اورد
في اورد
في اورد

نقروا مراق وشحت عناهل ولنا اذ العرب اعترت جرثومة	تختال بين نبرها ومعينها خلق النبي محمد بن طهنا
وقال	ايضا
ومنيق من اللهونشاوي مرغ فهم الاسد على جرد عناق كالشرخ	الفواليد ولم يذبحوا طرق المراح يمتلأ بطاهر منهن ابتاج الرياح بوجوه تجل منها نياشيد الصبح والصهيبات خوص وبها تجل المراح وافاذ اليا س نغمي تلفوا بالصبح
وقال	ايضا
رايت امر عمر وما اعاني فقرضت وقد كنت اهوى مبسما وجانة	بشكوى وفي فضل الدموع يانها فقد شغعتني مقلة وجانها نواب تلوا البكر منها عوانها على اي خطب ليس ياتي جزانها ولا يزدهيها فني ثبت جانها على حين يستشري اليها هوانها احسن زمان قال مني زمانها وتصبا اليها سعدتي وسنانها يدافشأت في الفقر مثل بيانها اليه وما شان اللثام وشانها لا تلحمته سيني فهذا اوانها
وقال	ايضا
تقوى بنبهها نغمي ليت شعري ولما ياخذع وجاه الصبيد لائمة نقشني الانواء موطنها انراه خد غانية والعلي رقي ولستانه	ومني خيرة الدين هل اروي صاري بدم ما يمس الارض من قديم راعيات حرمة الكرم مد للقبيل كل فم حليز اعينها سوى المعد

مؤ

كيف رجاوان افوزيها في زمان ضاق عن همها	وقال
دويت	ايضا
نحت نزارا وساءت يعمر يامدح ولورا في بن هند بعض اتمله	وراء بيوت الحى من تحت الشدا حكمت قضبا في كل قلب لها غمد وترقى وتدعى فلم يسلم لغانية عقد ومنية نفسى دون اقرابها همد ومشاه غورا تها مة امر نجد وقد كاد من اشعاره يقطر المجد به نية يعنى بها العاجز الوعد باروع يعمرى درنا نسله للمجد وتختال فيها في ظلالهم الوعد فان علمنا نبي حجر صلا بجاني عليه وهو ما راضى بعد
وقال	ايضا
دعت امر عمر وويلها يوم اقبلت وتعجب من بدلى بكل رغبة	تؤبني والصبر لو تنفس وجودى عما احو به من كل منفس فما هو الى العليا اكرم منفس وعز معاوى المياة اقمفس وفي خد ها ورد يطل بنجر على تمطي بيضا من سر فقعر وعرق بغير المجد لم يتليس يعيش الفنى والغصن يعمرى ويكسر وان نال منى الفقر لم تعفس
وقال	ايضا

وحماة العلاء اذا تغنت واربعها مسامع لولمها وبين جواخي مما اعاني بكوت وجفونها ما صاغتني ولي طرف لم عليه دموعي	فكروا بربنا اياه الى فماتها الا الرنين تباريح يلقيها الخنثين دموع والغرام بها بين تتابع فيضه فمن الحزين
وقال	ايضا
خليلي هلا ذودنا عن اخيك الرفيع لما اني على الخطب اذعري تغيرت بنت العساوي اثنى وقد جهلت اني اسور الى العلى واجشم ما يورهي القوي في طلابها فلا عز حتى يحل المرء نفسه ويشقي غمرا ياتي دونها الردي ومن يتنظروا الجيب في الفجر ولا يدلي من دشة اموية اذا ما بي في مازق الحرب صار محي	اذى للورادنا جابتها ما يسره صبور اذا ما عاجز عيل صبره على عجز الامر الذي فات صدره وعيسى بها من لم يساعده دهره وسبان عندي جلود عيش ومزده على خطه يتيقظ الدهر ذكره فان هو اودي قبل الله دونه ضمرها فطن المضرمية قننه بمحت الحاج البيل والسيف فخره دو اوساني ضاحك الذئب بشره
وقال	ايضا
وخيل كالذئب على مطاها بيوم قافا الطريف فيه وتحن نلاعب الاسلحة حتى ونترك في النجيم الرده صرعا فقال لهم على العليين واد	اسود خاضت الغمرات شوس يشوب طلاقه الوجه الجبور تجدش الى تراقبها النفوس كشرب الخمر غلظ الكؤوس فواقعة اذ اذخر الرؤوس
وقال على لسان صديق له من الاعراب	
واشعث منقذ القمص بلفه دمي والصدى تنحني الى فيه موقه فجاوبه مستشرق لظروفه ولاحت له فرعاء تهدر فوقها	الى الذ في هوجاء المبو عقيم وبفرع ديم الليل وهو بهيم الوف بتانيس الضيوف عليم قد رطما تحت الظلام نعيم

تحت
بشر

فقر

فقلت له اشرنا رعية لين سفنت قدري عليك فظها وان امره لم ينجر الكوم القري	فقلت له اشرنا رعية لين سفنت قدري عليك فظها وان امره لم ينجر الكوم القري
وقال	ايضا
بي مطران الخطوب نهون فاي لنام كنتم في رعايتي صحتكم والعيش غير والغني فلا استقد نروة طرتم بها وعزكم نفي لبست ظلالها فلا تشربوا حباله قلوبكم اكثر اليه والمواث عودت فما اليسر الا توام العشر والمي	وان حديتي عنكم لنجوت واي كرم في الجزاء استكون تخسر عنكم والرباح سكون نعم وبطون والجنون فنون على ثقة بالدهر وهو خنون فكل عليه للزمان عيون افالة ما لا المرء وهو مصون تسولها للعاجز طنون
وقال ايضا	
سرى البرق وهنا فاستقلت وقد كنت عما يعقب الجهل نازعا فخرج في شوقا راني بغفرها ودرت ليلا بجزوي مخته واصبح اذني صاحي بلموني تكلفني ما لا اطيق وقد وهت اما نحن فرعاده غالبة وكنا عقيدى الفة ومسودة ولو خالفت في الحشوي كريمة رزقت الهوى والله مغرور مثله	واخطر دكر ام عمر وبساليا ومن ارجيات الصباية ساليا ودمعي وعقدتها وشعرها كاليا هوئلي تحسد الايام في اللالاليا فالك يا ابن الهامقي ومساليا جبالك حتى زابت له الجاليا بجيت سناجج الكرمات المالاليا فكيف اجتينا من تصان نقاليا على عيني فارقتها شماليا فدعني وما اختاره من ضلاليا
وقال	ايضا
سواي يكون عرضه مسترث وبالف غمك الذكر اليماني اذا لبث الحاجة ضل فيها	ويصدف عن نداء المستغيث وينبوا نبوة السيف الانث ضلالات المشط في الشعر الانث

م ت دى

فلست اذ النوايب اجهضتني
 بهاب شر اسقى قرني وخلى
 واول صرامي والموت يتلو
 وللعافى بمقوفى احتكا م
 ولي ذم اذا شدت عراها
 فيها انا كرم الثقلان حلرا
 وافضع من يقوم درو قول
 ولي كمال الطابت حرمك
 تحل حلى الملوك بها اربياحا
 فتم بما ترى يا مجده منى
 وقال
 وليلة من ليالى الدهر صالحة
 جعلت يمتاني في باطن غايه
 فارفض شمل الكرى لطلح خضلتا
 بمنشى بمنعج الوادى على وحيل
 ثم افترقا وبردى فيهما ملقه
 وقال
 فمعت وربعان الشيتا بمانه
 واعرضت عن دنيا تولى ليعمها
 ولا اعرب حيث المرحل حيا م
 وقال
 خلى ما بال الليالى تلتفت
 واعقبني قبل الثلاثين صرفتها
 ولست اذم الدهر فيما يسومنى
 لين انا لخلط شبا الرمح في الوغاه
 فلا مشام في هامر الاعادى مهند
 وقال
 بواه في المظلوب ولا مكث
 افنى به الى خلق دميث
 شياه مجاجة العلق النفث
 على شمر ترق عليه ميث
 فاقتر عن عهد مكث
 ابا فابا الى نوح وشيث
 يوجب الارض بالعتق الخيث
 رواة السوء بالكلم الخيث
 ونمزاء بالفرزدق والبغيث
 وابيه ياتهامه عن خديث
 ايضا
 فيهن وهي الشفاء للعسر والير
 حور مدامعها في كشيها مضمر
 سقمطه وفور الصبح تنسم
 والنوم من عين الواشين ينتم
 تو بما نقي فيه العفة الكرم
 ايضا
 ولم يتسم وفدا لشيب الراس
 فاسيد السالتوى فضل الكاس
 على اليسر فانقض راحيل الثامر
 ايضا
 الى باعناق المظلوب الطوارق
 بسود واهيها بياض المغارق
 وقد حوت في الناسبات خلايق
 باخرس رعا فالحياشم باطق
 يميني ولاشم الحيايل عاتق
 ايضا

تسكروى دهرى ولم يرد راخى
 فظن ربي الخطب كيف اعتادوه
 وقال
 سوى بحر هفوته التظلى
 ويليس بيده اطواق نغنى
 اذا ما ساهم اللوامد ضيما
 فظن يلد له عاطية وروض
 واشعر قلبه فرق المناب
 وصلصلة اللوامد ليدى اخرى
 فلتست كحاصر ان لم اقلها
 افوطها الاعنة في ماله
 راتى في اوائلها مشيحا
 واملوم من عصي الدمع قسرا
 واسطوا اسطوة الاسلحامو
 وحول جناها اشلاء قتلى
 وسربالى مضاعفة افضت
 كاني خائض منها غديرا
 اذا غدر اللسان وفي بضرب
 ونجى العزم من بيض رقاو
 في الملك يابنة القرشي ملق
 ذريتي والحسام اقله مالا
 وغير احيل رقب مجتديه
 فها انا اوسع التقين صدرا
 وقال
 افوك لنفس وهى تظوى ضلوعها
 الى الله الا ان تلودى تمعشر
 لئن روى من احوال حداث الغنى
 اعز وحدث الزمان تهون
 وبت اربه الصبر كيف يكون
 ايضا
 ورضى عقد حبوته التمنى
 بتف وراهها اغلال لمنى
 تمزغ في الاذى ظهر البطن
 وبات صريع باطية ودرت
 وادع سمعه نغم المغنى
 نغمت في مبادته مبر
 عوا الس تحت اغلة كجنت
 ينثرها متار النقع ذكر
 مجا جر طائفة التثنى
 الهب مجرى ضرب وطعن
 وتنفر نفرة الرشاة الاغتر
 رفغن عقيرة الطير المرن
 على نزع الشاب المرجح
 يشب التار فيه خير جفن
 هزنت له شياه فلم يخنى
 وسمر تخلص المجاعة لدن
 فتاعك والعود مسرجن
 فراحة من يعولك في النعن
 تنسم بارق وعموس دجن
 ولكن الزمان يضيق عنى
 ايضا
 على كمد متمار وقدره الجمر
 من لومهم القى مراسيه الوفر
 فقد كاد من اوعا طر يقطر الفقر

ومن رآهم شدا يحزنهم
فان مقاسات اللثام على الفتى
وقال
انا ابن الاكرمين ابوايت
كثير بني امية في المعالي
سا طلب رتبة شماء حتى
واضع بالجياد الى مكر
ولورات البدور فعلى خيل
وقال يصف قصر الليل
رب ليل بالصبر من
صاغت فورة الشا
وقال ايضا في معناه
واغران عدل الوري
ورقيه في ناظري
اهوى الى بكاسه
والليل اسم لم يكد
فا فتر عن قصرها
وكان طرة صبحه
وقال
وعاذلة والفجر في حجر امه
تغير في ان رضع الحيد نائل
ولمهم لا ينكر المحذات
وفها سرور النفس المستجاب
ودون المعالي مية اومده
سا طلبها والنقم بصفه زوا
فما رنى الاسر ومسير
وقال

ومح

ومنتج باليوم جاد بنى العدا
وطوق اعناق المقادير الى
ولونيت الارزاق بالفضة
فيا نفس صبر ان لا تفرج
ولي حسب يستوعب الارض كره
وقال
حتى م يشكو الصديقين
وطا ليل العز لا يلقى مراسيه
فيا لطيفاء تلحاني على عدى
ولست ادري انال الدهر من جدتي
ولقصائد تحكي الروضة الغدا
والشعر ليس بمجد فالملوك لهد
وقال في
خيل يمشى الرأى مات راياف
يريد ان من ان رير مدبحي
ومن يكسب مالا لرض زبيله
وان شئت ان تعلم اما احبته
وعن كتب يفضى لسرى الكما
واخوان صدق كرت ارجى فيهم
فلا استفاد واثره بطرفها
اركا يد يا نالت غنا بعد حلة
فضت بما تحويه شل بناتها
ومن جده ثان الدهر ان استبحهم
ولكنني في معشر لا تسهرهم
اذا عاهدوا وعاهدوا فهدمهم
وجارهم في الامن غير مصونة
يكتم عمر واذ اتيت ركابي

ومح

فاذرت دموعا كالحمان تفيضها
وما علمت ان التسوف تشتت
فابكت رجلا لا كالا سؤول لم تبك
وفت ففرطت الاعز عباته
ولست اذاما الدهر لحد تنكبه
لين بسطت باعني من الله نعمة
فما اسندتني كف اروع ما جدد
وقال
بدت وخيام الليل لم تنقوض
يلوح انسا ما العامرية والكوي
فقلت لا ذني صاحبي وفقطوي
نصع وقلنا في فذني وجبها
ومن يتعوض عن هواه فانني
احزن اليها والنوى مطمئنة
فلا الصبر موجود ولا القليل
وقال
وذي سفة القيت فصل خطله
فلما ابى الاطحا حالي الحنا
وقال
العت الهويني في زمان لاهلها
قلوب جلائل الغاب في الارض مرسا
فمن لي بيوم ترنوي فيه من دم
وقال
يا صاحبي خذ اليسر اهسته
ان ترقدان وقرع الصبح منتشر
ان تجهلا ما ينجيني الحفاظ به
الله دري فلم اسمو الى احد

على خد مقلاد الوشاح رزان
باز بال شطاء القرون عوان
بكاء بساء كالظباء غوان
وفي اليد ماضي لشفرتين عناق
خفيا بمستن الخطوب مكان
ولما جيبوي نائلا وطعان
الى بحر روعاء الفواد حصان
ايضا
لو ابيع برقي يشتكي الان مومض
يبرح بي والنجم لم يتعرض
على النور جفني راقدا لليل ممض
فان نصيبي في الصبا به محرض
وجد لئعن طيما لم انقوض
بنا وبيوت الحى لم تنقوض
ولا التملل يجمع ولا الشوق مقوض
ايضا
اليه وكم لاني على جهلة على
تجافيت عنه والتفت الخلى
ايضا
على غير ملرضى به المجد تحريض
لكان له عن خطاة الضير تقويض
ردنية سمر وهند به بيض
ايضا
فغير بما ناع السوي يحتبس
على كماما واذما م الليل يحتبس
فالرحم بعد ما البغية والمرير
والدهر في ناظر به دون متور

ابني على رامها جدي فادرهما
وفي يدي كلسان الليم مرهفة
مفكر يشتكي النسر بطنه
ودا بلي من يجمع القرن مغترف
فاي اروع عني بهت همي
وقال
صلت قبيلة رامو امتني ليل
وفد فضلتهم في كل مكرمه
فكم تمسني في الفرجا هلم
ان طوقوا نفا واللوم مشتعل
وليا ب لواعير الناس سودده
وقال
الناس من خولي والدهر من جدي
ولبيان لساقى والندي خضل
والنسر يتبع سيفي حين يلحظه
فان مثل اني في العرب قاطبة
لو صيقت الارض فدون الورع
وعن قليل اري في مازق حريم
والبيض مرفة منه وخالطها
فالمجد في صهوات الجبل مطلبه
وقال
رحم الله سعدا بالذي هو امله
يلج على الاقدار باللوم اذ وف
ويش زميل السفر من كان لونه
فلم اجبا لينده اذ رخت الدجى
فلوارفته همة اموتة
فات ضجيجا للهوسا وقلقت

وكان في غمرة المصحاء تنفس
غرارها بمقبل الروح يلتمس
به وللذنب في قتلاه منتمس
ومن لظي الحقد في جنبه مقتبس
واي شأ ومن العلياء القس
ايضا
ولرطل اصفحة الغراء امثال
من الغنى والعلى في الفضل الامال
تمس الا جرب المنو بالاطالك
عليهم في اطواق كاغلاك
ليرطبو الدهر في عم ولا خالك
ايضا
وقفة النجم عندي موطن القدم
به يدي والعلى يخلق من شبي
والدهر يشد ما بهي به قلمي
ومن كحالي في صبا به العجم
لم ترضها لرجي نائل همي
به تشام السر نجمات في القمر
في مسلك وجل من عبدة ودم
والعز في ظبه الصمصامة الخدم
ايضا
فقد مل قيل الفجر سوق الاباعر
وليس على طلي الفيا في بصا بعر
اذ اعير التقصير ذ ما لقا دسر
ذ لا لهما منه بابيض باتر
لما سام عما اقتني من ماشر
برجل نيات الجد بل ودلحسر

وقد تربت اكوارها من ظهورها
 لين سلت مني ولم ابلغ المدرك
 وقال ايضا على الشاغل
 وبتاذن بهته والكري
 فجاء بمنى ثلما خطوه
 بد والدي عني بشي الضحي
 وجفنه بتف من سكره
 فبت والجم وهي عبقده
 والورد من وجته اجتنى
 ثم افترقنا وكلنا شايخ
 وقال
 وكاشع خامت الحاطه سنه
 فظل مرقد العربي من غضب
 انا الشجي والعلم منه على مضض
 وقال
 تسبت بالغى بذكر ملت
 فحن نخل اندية اليها
 ونعتقل الرماح متفقات
 وقد كذا الملوك على الزنا
 مجاد بنار داء العز دهر
 وقال
 يا ابن الخلايف لا تذلل لنكبة
 فنجية الاموى كبر زانه
 ولنا من الشرف الرفيع بفاعه
 وجميع من في الارض ليس منكدر
 وقال يعرض لقوم قد هم الزمان
 بغالج هما اضمرة ضلوع

يعني ما رضع
 له لافض
 صبح

دعهم

ونعرض عن بعض تدبير وادعا
 ونهض العلياء والجد عاتر
 وهل ترفع الا من الاعصاة
 لهم ثروة تمتد في اللوم عاتر
 اذا تسعوا با تو انما جواهر
 سكت عقب السحر مطباتهم
 فلا زل حسري ان حلي الهمم
 وهم نفصوا الافاق قد خلت لهم
 اذا زار مقناهم كرم قاله
 وقال
 اذا غار عزمي في البلاد وانجلا
 ولغاية القصوى سميت في ممتو
 لا در عن النقع والسيف بتفضي
 بحرد مجاذين الاعنة ابيديا
 اذا هم بين الشرى من رقاد
 وسعدن اعراف الصباح بهنو في
 فلسنا بن من ساد الانام وقادهم
 وقال
 سقيا لكو من ارض اذا ذكرت
 يطيب عرق الذي منها بكل فتى
 لوى معاوية بن الاكرم من ابا
 برود تحت ظلال التمر عندهم
 وكلهم حين تشوش حفيظته
 كسى الغنا والعلين من روس وطفا
 فان ذهب عند اظلال المخلوب به
 وقال
 اروم العلي والذهن من خطوة
 الى باحدى المعضلات القواسم

م ء ت دي

ويصحبني سمرطلي الذي ولدني ومر طلب العلياء لم يخف الردى	واعرض عن نصحاء ربا المعاصم فن دون ما يبعيه جز الغلام
وقال	ابضا
ويوم طويينا اسبرع به بروضة بوخن على اطراف بهر تظله	بشر فيها الا تحصى المقصد اذا هيرها والتمس فيها توفد
وتظهمه ملورا وطورا بنجته وتيسم في راد الضي وتودها	فقتبه سيمابسل ويعمد ابايل من طير عليتها فترد
شربنا بها ما نزاله الظب اذا ما ذكرنا طيبه بغد برهته	ويصفو ويقتات النسيم فيبرد من الدهر عاودناه والعود احمد
وقال	ابضا
وروض زرتته والافق يصحى كان القطر من سبل الغوارف	لحامين واوفه يعنيم على زهراته الد والظهير
يلين له اديرا الحق حتى	يصم به ويعجل النسيم
وقال	ابضا
الاهل الى ارض بها ام سالك فليس لها بعد لينة بالحق	وصول لطاوي شقه ويلاغ اذا ذقه بين الضلوع مستاع
اصد عن الواتى كاي طريدة واصبو ويحافى على الجاذ	ترع عست الردى وتراع ويس فواد للسلبو يصراع
ومن شغلته بالهوى طارها	فليس له حين المئات فراغ
وقال ايضا يصف الحبيب	
وبارقه تخض بالمتابا تشيب ذوايب الايام ريتا	صحب الرعد دامية الطلال ويقص روعها المم للبانى
اذا خضرت رياح النصر فيها وقد سامت محبتها سبوف	تلقتها جاشيم القوائى تلطف في دمره العزالى
هكم اجل طويناه قصير بيوم خاض جانحته عمره	وامال نغشناها طواله لحق من يلق عن جبال
ولما حرت الظلماء ذبلا	يوارى مشبك الاسل نهالا

فاج

ورج كحلة النمر الشريتا تولى والظلام له خفيتر	ليل مثل ناظرة الفزالك على ممتطر خذ من النعال
وياك كان خافية الغمامي	تنويه وقادمة الشمال
وقال	ابضا
سقى الله زملي كوفر الغيث حافلا وقضت سيماب يعق القرب شرم	به الضرع من جونا الرياين وابل بها ركضات الرشح بين الخنمائل
ولا زال فيها الظل الى تلقت بواقع عراصر الشنايب تختفي	اليه صبا تقاتده بالاصائل باسمر رقا صر الانايب دابل
وبايرها ليها كل روع يرتقي ليبق بصريف القاة اذا ستما	الى الجدمر الباس حلوا الشمايل الى صلب العود رخوا الانايل
نماه الى فرعى امية عضبة بايدهم تهنز باصية العلى	لذل لها طوعا رقاب القبايل ويجند العاقي فافوق نائل
سأكمهم الخط الجسيم بصره والتم نحر القرن كل متقف	تطلى المنايا بين غمره ناهل بصير اذا اشترعه بالمعايل
وقد بسطت باعى بها خنز وامة	نضم يوم الروع رى المناصل
وقال	ابضا
الاهل ينيق الدهر من سكرانية ويلع طاعى التنفريين براحتي	ويرفص عن الجفاته طارفا الحلم وراء عجاج راسم بد مسجهم
ولى صاحب من علم شمس النوى ناى فانار الحرب يصرف نايتها	نشم اعلى دروة الشرف الضخم على رمان كان ينجح لنسهم
فلا زال يرويه الغم ما ذا اهنى	نماق تغور البيا رقات من الطم
وقال	ابضا
بانى وان عظم الفداء فنى بهته والليل مقتدر	للهم في جنبه معتزك ويجوده في الافق تشدك
ومتى على كسل فقلت لك ارصبت امر الانزال به	عشرت بك الوحادة الرتك والدل عر ضحكك يمتك
والدهر برحى في الخطر وفى	غلوها الايام تنهات

ما نحن من سوق فنشبههم فانظر الى الاحدا دكهم سوا هلا اخذت بهدريهم هموا فاطلب مدامهم نفسهم واذا انجزت ولم تلم بهم	لم ينس الا اب ملات لكرمات واية سلكتوا تركوا العلالك فارغ ما تركوا عاشوا بذكرهم او قد ملوا فالبحر بعد طلابه درك
وقال هل الحب الا شرة تنه قرف وكلنا همما حيت الصبا به روت شقيقة نفسى بالقول اذل بعضنا اما وعراى حلقة استلذها واهون ما القوم الحبا نتي صفت في الهوى منى ومنك سران فغيبك سكونى والظن ان نتيجي	وقال ولوعة وحيد بالجو انم تعلق بقلب اذا ما اعتاده الشوق فيحقق اعا في اذا ناع الحام المطوف لقد كدت من ذكر كذا بالروح تنور على الناي اطفو في دموى وعرف جمع قلوبا في جسر من تنور وعنك اذا ما ساعد القول انطق
وقال ايضا وهو يشوق الى وطنه الاس بالعيد مسرور ونحرف وبين جنبه هم لا يروح به ولا اعترا بعبا فالبلاد لنا ادله تكثر فقلنا بالجد حالية والارض تزهى بنا اطرافها فتى ونك دارورشاها معا وية اصبوا اليها واشواق نرح فليت شمري وليت غيرنا فة وهل اني ببار القصر ناجية هنا لك الخفيات الحمر كوهفت	وقال يشقه في اثار الغيرة الحزن ففرحة المرحيت الاهل والوطن فتوحها وناسه ترجب القطن ولا لها منظر امن بعد ملحت نزل الى الشام بحسد هانت العين لكن كرف القانا بها الزمن ونعم العين ان يعتادها الوسن هل بيدون لعين مني حطين مناخها فيه من صوب الحيا قن بالميت ربيع فيها روجه البتة
وقال سكرت والليل في زى الغدا ينساحن بعد لى اذ غدت	وقال ساحبات الربط من بعد مناف ببزي درعى والقيت عطاف

البحر صمد
فمن عرف
ممن دهر

قالب

يا نساء على ما في اذني انظر للنعم اولى بالعتي عمره منى اليك يا عفتك ولنا قادمة المجد اذا والعواى اذا راع العليل	مشكل لنوم و ترك حلاق في طلال العزم من طلال الطراف لم يقوم درها عضل التقاف علق المقرف منه بالجو اف نعم الية نساك الفيا في
وقال اقسم بحمد السراج لا ليس اليوم حرا يا واه اطوى على غل قصير الخطا وافتح عين اروم العلي وكيف بغية باوقد الغنى والعشر قباله لكنته امشي على ضلعي الشا وم	وقال والبحر رعاقا لا نابيل من شمسه تحت الشتايل مناسم العيس المطارب انار اياه مناجيب يلد اعناق المصاعيب اقوع للبحر طنايبي نبحر فافعل الاعارب
وقال وليل طويل الباع وقت شمله اهبت به وانعيس ميل رفا بها فنفضر عن جفانه غير انكرى وماطنه والخيواه نطافته هني مرجوا والديك يدعو صباها	وقال تخرف جميع الراى غير شيتيه ليبعد مسرى همة بعد صيته وقد مال تريق النماس بليت باروع محي ليله وميميه وخاص حنا والقطاف صيته
وقال اي اخلد طال المقام على الاذى فحل عقال الارحى ولا تقم	وقال وضاق بما سموا له هيمي باعى حيث نجاى الذل صاحك الداعى
وقال خذ الكاس منى ابرشا الاخرى فللا ملة الادى سميت بك همة انا ابن سراقه الحى من فرع غالب واطلب امرا حال بينى وبينه	وقال وشم نظرا يصح من القلة النشوة ولى همة تسموا الى الغاية النشوة ارى فيهم ما تالذ المجد ما الهوى ازمان نياى وامضت من التكر

فيا سعدنا ونبي المسرة انه وقرب جوادى واشتر الدرع انها سعدنا ان قوط طرف عتانه	شكلا ظاهرا برحا وقد جان ان يروي اذ كبر حكت برحها لا تظوى من الاشتر الرواع والمرس الالوى
وقال خلي خوضا غمرة الليل انى وبه نهار قانه ككت شمس وتحت طيار العنان كانه وانى لتسموني الى المجد همة فلي من قرش طيسوها وغامد كرامه بينون العشار اذا شوى بايداد ام انكر الكلب اهله وما ان اسعى للعالي فطاشا فان نلتها استخلصت حتى وان اخ	ايضا لست الدجى والليل تضو ليها وكم ليلة ليلاء ككت صبحها خدارية هزيت لصيد حجبها تود الثريا ان تكون وشاحها تعاون من يربوع في رباحها وقد اخذت كوما لظبا بامدحها عرفت لها طعنا يشغل رباحها اجالت جدوى في معدن قبحها فخطو سباع لم تصاد فجلحها
وقال لله اى فتى يجد تناوشه ارضى عطافى واصفى عيونه ولا يحض الطبا وهو طرية وبين جنبى سرا لا يوح به فغن قليل يخن لارض من جنى	ايضا منى نواب عن اينها كثر بها وقد شمس عيرى كذا الازر سوز الموارى حتى يصفى العذر الا الاسنة والمائة التز الى العالى داما انت العذر
وقال يا ضلوعى تلهي في اكناف ان برج الغرام ينفذ دمعها وكذا الما ليس تجر به الا وبلاى ثلاثه حتر فتى حنة بعد صبيحة وعيب فتنقضت وصافها ثما عسكرة والنفاق الى شوى ويرغب	ايضا باد سوى تاجى لاشكوى اراض شوقى باثرى النضامى وهج النار من عصور وطى بشهاد ولوعة واتخاب من مطى وسائق وعرب وتحن وهجرة وعتاب عدا ليس يفتنى بهما

نور

شاد راسى ولمس شيق وراث شيقى الرباب فقات ملكك رقى الصبا به حتى	منذ الاربعين عند حساب ما جناه فقلت حيا الرباب خاض صبح المشيب ليل الشباب
وقال صوت رجلى عنك يا دهر انى وبرمى دمي بالقي لا شوى لها وكل كرى رات اخسر رزقه تسهم معنى السخالة زانف فيم تغلق الياساء الابكامل	ايضا الوذ يظل من وفائك قالص وليس يسوء نوغد لدغ القوارص على عقب الحرمان اول نالص وتدبرض عن صافى السبيكة خالصر ولا عشر النعواء الا باقص
وقال يا صاحبي رحلى خطا هبة النوى ولولا العلى لراسل العيس هبة ترفع غير يالف النور هبة فلا خير فغن لا يلين لذكرة وكم علق كفا امر ذى حنيفة اد افضت عمالولة يدك اغارفها والفجر في جبرامه	ايضا فهذا مناح لا اريد به مكث نزل الاكوار غلظه شمس ولم تكلف عن معانية بحث بجاح القوافى حين يمدح او يرثا بجلى ما اوهيت مرثية نكت بارض فالى الا طيل بها نكت ولم يلفظ الوكر الحدارية القرثا
وقال وعيلة الالحاظ ترفد عن صب فموا ده كسوا رها مرح عانتها والشهب ناعسة فلتمتها والليل من قصر بمضاجع الفيا لعفاف بها ثم افترقنا حين فاجنا وتنخر هامن ادمى سلال	ايضا يصاحف حفته الارق ووساده كوشا حها فبق والافق بالظلمة منطبق فدكا ديلتم فرقه التسوق كرميا ذال النقي عوق صبع تقاسم ضوده الخوق وبرا حتى من شرها عبق
وقال ومريد بالدجى روجت صهوته بعد اشلا سدماء الرخ بالعنق	ايضا وقال يصف فرما اسود

ما سمعت يعرف الصبح حافره
 فليس في الارض من تطوى اليه فلا
 ولا فلت عليه لمة العسق
 تخلو الى الليل فيها سبسم الغلق
 وقال ايضا
 وخطه من صوت الحى ردت بها
 هيفاً تخفوا ذاحا ولين منتهضاً
 وهن يسمعن عن غير كنهن بها
 ويرثين بنيل تحزن لها
 والشيب جيط في فؤادها كاشفت
 ولم يرعنى سوى ايدانا ملتها
 بسطنها لوداعى حين فارقتنى
 وقال ايضا
 انك الخلط وفي العيون من كوى
 والركب من دهر النوى في جوى
 وبدت لنا هيفاء مخضطفاً
 في مشوة رقت حدود اشرف
 فكأنما الفاظها عبراتها
 وقال ايضا
 زارت امية والظلاء تعنى كبر
 فت ولوجد بطونى وينشرف
 التي اليها الحاد شاتلين
 ولي اذا لم تستغنى تقولوا وسفرت
 فلت درى ودل الليل يسترنا
 وقال ايضا
 اما والخيال تغتر في العجاج
 وضرب لانيته زليل
 اذا التفت به حرب عقيم
 لا تدين بالاطلاء حتى
 واساد نهش الى الطجاج
 يطاوي خلسة الطعير الطجاج
 تختص النذبا للنتاج
 تشق عزى الى غير الدجاج

وغيره

برى السمر وامية الزجاج
 بحيث الارض ضيقة الفجاج
 ذرى لمروع وجا الزاج
 وحراج من الغمرات تاج
 وفوق جبينه خزرات تاج
 بحيث يرى من لاذن المناجى
 يتسابا لعذب منها بالاماج
 قدون سجا حتى غلق الرناج
 وقال ايضا
 سقاكن بجاف العشي متون
 هوى لسالات كن مصون
 تباريح وجد والحديث شجون
 وما في لولا حجب كن جنون
 وقال ايضا
 وتأخذ منها الثابتات وتترك
 ولا الضيم من غير تبحر ترك
 اذا ساعد المقدار بالسعي ترك
 بها قبل تجريد الصوارم تفتك
 وتحقق فيهن الدماء وتسفك
 تزل واطراف القنا تترك
 وكل فؤاد للمردى مسئلة
 وتبد واورض الهند تبتلى وتضلك
 بكاد حجاب التمسك فيهن هتلك
 وغيرى باذيال العلى تملك
 وقال ايضا
 هو جالى عذبات الورد تسبق
 منى ويبس يد من لحشاة القلق

دى

م

اسرى ولا اتارى في مضضه
 واركي الامر يستشري عواقبه
 ظلي في حمة نعشي مصاعبها
 اغر لا يتري عوده خور
 اذا انجلى النقع عنه عند معركة
 وقال
 كلما في فلاندا الاعناق
 دل فيها الدهن الحلي بالفسا
 وفريض براه من نقلا لاش
 لم يشنه المعنى العويص لا كذا
 وهو في نجم الفصاحة من فر
 واليه نصو الرواة وفيه
 مويس مطلع قريب بعيد
 وقال
 وفيان صدق ان يهب بهم العدي
 اذا احتضنوا بعض الصوارم اوتت
 على اعوججات تمش الى الوغى
 وفوق مطاها كل روع ما جمد
 ويعبق ربا كفه ميز نسبة
 وقد حاربته من معد وغيرها
 شتايل في تني الفاضة ضله
 ونحن ملكنا الارض فانتشر اوري
 وسقناهم وللمنير فينا سجية
 فان يحسد والاعلمهم وهذه
 وقال
 ومهقر في اشكو افظاظه عاكلا
 امك فيا بسناه او ديرا لرجا

ولا

ولقد من عرف يقبض حمان
 وبكفه القتح الروى منمنا
 هي لونها من وجنديه وطمها
 وقك
 اروح با شيان على متلها اغدلا
 اف كل يوم د ولة مسجدة
 اذا اقلت لقت على الدم برها
 فذ ولا النعش في عيش وريق غصو
 ايا دهر ككف من جاحلاني
 وليست اشيم لبرق هلمع الحيا
 ويخطر لحيانا بالي مطامع
 شعت اصايل المنافي شبيبي
 وقال
 رات ايممة اطماري وناطرا
 وما درت ان في اثناهما رجلا
 اغر في ملتقى او دلجه صيد
 ان رث بردي ليس سيف مختلفا
 وهمتي في ضمير الدهر كمانته
 وهل له غير قومي من هربه
 وقال ايضا
 تقول ابنة السعد وهمي
 فان عناه المستنم الى لادي
 وما في الوري لا كذا البدر والله
 وعندك المحيوك السراة مطم
 فث وثية فيها الناي او المستا
 وان لم نقطها فاعنصم بارح
 ندين على الحكي ونستم طر الندي

كالورد قرطه الخزام بقطره
 التذره وبروقي من خمره
 من ريقه وجباها من ثغره
 ايضا محمدا
 فتي متري زري منا الزمان الوغد
 يلد لها حرو ويصموا بها عند
 وان ادرت كمثل اربابها الكهل
 وليس لذي فضلها عيشة نغد
 اذا الخطب احرى نال بسد وز
 سوى ولا برفع عقيرتها الرغد
 فيتم عرضي ان بلا مسها الجدد
 فحل كمشيبي وهي تحدي نغد
 ايضا فخر
 يدعو من الدمع منها لاد باده
 يرعى على الاسد الصاري هلا
 جرمنا صلة بيض عتانه
 بالعد وهو ويض غريب بانه
 وشو يطره ما تخي ضما شرة
 اعطفيه تها وني كنت مفلتو
 وقال ايضا
 امالك عن دار الهوان رحيل
 بحيث يدال الاكر من طويل
 ولا اسواك الزهرات قيل
 وفي الكف مطر والشاقيين
 فكل محب للحياة ذليل
 بهته فوق السماء مقبل
 على ساعة فيها النوال قليل

فلما حبر للفقير من مضاعة
وما علم ان العفاف يجني
الى ان اغشى المطامع
وقال ايضا بصفه

ومعيل عن زينة ويدل اندي
ولدي مرقوم التميمي قد لحن
وذلت عن بقر الصربية غريبة
فكنا نها خلعت عليه اذ نجت
وتحولت نقط ايضا حتى جلده

وقال
خيلي ان الودي في الفقر لرايل
بعم الوري جد واي ان واشي انفي
ولما راتني الفامرية مقترا
فقلت ولحادث الزمان تكثر ما

وقال
واها لجانلة الوشاح سرت
وملاوت مسحب ذيلها قبل
فناوت وثغر الصبح مبسم
ولكسم مني مشعر مرضا
وسها ما يخوي مفوقة

وقال
اذ ارمي النقع عين الشمس بالمش
ولا ترم شاوها الايدي تطب
فلا لعلفتي يا مت مطيت
ترنوا بجوصاء قد لقي الكلال بدا
فكم نقيم بارض في جمالها
اذ انتكحت في حصن الهوان لها

ولست

ولست من صرعة لما نيت بها
وقال

ومرتع لذنا باطراف دوحه
وظلت تاجنا صبا مشرقية
وللطير اسراب تناغي بالسن
فلك قد ود من قيان لحدته
ومما شجاني بعد ورق تجاوت
ونبيحني بعين لا تجو دبعيرة
ولولا الهوى لما رعا ساع الف
ولا ملكك طمياء نفس ابيه

وقال
ايها خالد لا تجنس الشعر حقه
فان خفت هجوا وانفتحت بنائل
وقيل ان يقضي الى الفكر وجيه
اعرك في اللسان عن لحنها
في الظن والمفرو من لانهاني

وقال
ياربة البرقع كعشلة
وفوق عينك الى اسها
هي المطايا فرت بيننا
ونم ما نظهره اعين
فلم نسا قلبك في وقت

وقال
خيلي اني صقت ذرعا بمنزل
وخيمت بين اثنين مشر مجدل
ومرعبا دانه ما ساد اهله

خيلت جنيك للرامي بمنقش
ايضا

من البحر والبيضاء شبت لظاتها
تزلزل تباريح الجوى شمسها
على عذب الغصان شتى لغاتها
عليها اذا ما غردت تغنياتها
مطوقة بطلي بورس سراتها
وايضا
صليل السرجيات حمراتها
قليل الى دار الهوان التفاتها
فنهري المعالي ان يطول جياتها

ايضا
فتقتص منك الشاردات لا وابد
قوارص تاياها النفوس المواعد
ونملا افواه الرجال القصائد
بجملتي ومن اخلاقنا الكلم زائد
يصل على انيا به النسم راسك د

ايضا
حامت على ما ختمه البرقع
لم تمنع عن وقعها الادع
لا فارقتا ابدا اسع
منها ضمير اضلعي
رقت به الالفاظ والادع

ايضا
يعاني به الرواد عن هشيم
واروع طلق الراحتين عديم
ارادل لا يرعون حتى كرم

ومن كان مغفورا لغيره فاني
اعدا بالوانه ولد الورى
وقال
سقى رملي كوفن صبيح الحسا
ولماد من امسك للزهر ذره
وقد اوطنتها من امة عصبية
ابوهم معادى النجار وامهم
وكر ولد من صائب الدهر حازم
فكانوا بها والغز في علواته
وجودهم يلقى الرقاب فلا يلد
وقد قابضتهم اذا نبح بوارها
هو الفسد والاذى صاهرنا اصولنا
اراذل من اوبات من نجم القرى
ولو شاء قومي لم يبلت وهم
وحاطوا حاميهم وما استشرهم
ولكنني اعرض عنهم فكلهم
وانفع من وصل الاقارب للفتى
وقال
الى الامن يقضى بالفتى مليح اذ
وكر انفس لم تنتفع بموارد
فلا تغد لنا يا بنة القوم لنا
ولولا استكاس الدهر زيت لشر
ويخن سررة الناس في كل موطن
وللفقر خير من غنى في مبدلة
وعادتنا ان لا نرور سعي الخلق
وقال
صدت اميمة حين لا تخفق
من الشرف الوضاح وقد ادبني
لما التحقت عراقة به يلهم
ايضا
ولا برحامستن راع وراشد
كفمن يصق المارقات الواعد
غذو بالمعالي في حجر الخمايد
مقابلة الاصرار في الغاميد
ومن ربحي واقر العرض ما جد
مطاعين في الهيبا طول السرايد
وباسهم يفري مناظر التلايد
بشر ذمة يمينهم شر واليد
وكم صاح شاته صيحة فاسد
بروموت شاوي وهو عند الفزاد
تليل الصدى الانسواء المواريد
غوانه تسري خلال المكاييد
يلف على الشواء اضلاع حاسد
اذا زهد وافيه جوار الا باعد
ايضا
فللكلم ما يا سوا ولكن جابر
وروى صداها بعد باش صداد
تمزلة تمتاح منها المعافر
بناجت القينا العصا ومنابر
فلا تنزينا ما لجنته المقادر
اذا اخذت من الجدد والعواثر
وامر المعالي في زمانك عاقر
ايضا
شيب يروح بالمحب الوامق

مترجم

الا تعرضي عنى فانت حنيقة
ولقد خلعت عليك ما استخسنته
فتركتني رعي النجوم مناظر
هضمت حتى بالخشاشنة في الهوى
وقال ايضا يغفر ويحاطب الزمان
ابناء عدنان والاخوان من سباء
ولبن شبيه ابي سفيان في الملاء
وكل صيد كما قد قيل في الضراء
وكلهم حين تطير به البولاء
اما الذيك بما يلقاه من سباء
وهل يقاس غير الماء بالماء
والبحر ملتهب الاحتاء بالطراء
كما يقل وميض السيف بالصداء
ايضا
وقد شافه الغرب النجوم الشوايد
يخض دياجيرها المطي الاوارك
سكاء الغواني والدموع السواقك
ماخذ في العين للنوم تاراك
كره اذا ضاقت عليها المياريك
وانت ذبول الرسل فيها اللامالك
ومن يرب فيه سنام وحوارك
يتكاه الى العليا فز وما لك
ايضا
فادرت دموعا كالحان تزيقها
من المجد لم يهم لغري طريقها
وتلك لعمري خطة لا اطيعها
ايضا
انا المعاولى اعياى خلا نغم
في الجدى ولاي في العلي شبه
ساد الا نام فلي بعد له احد
لكنني في زمان اهله هم
يا دهر حتام تحفوا من تزان بكه
تد في اللثام وتقصي كل ذنوب
فالعيد ريان من يغني نحو دها
والفقر يطفأ انوار الكراميد
وقال
اقول للسعدى وهي نذرك دمعا
ذيت خا رعي النجم في مد لكمة
فشي اذا ما هم لربيت عزمة
البرقلى اى اذا اخذ الكرى
فوطى عيسى صفحة الليل والسرى
فان ابن بيت غنمت عند العلى
له الربوات الشم من فرع خندق
اذا الاموى انحط عن جباله
وقال
رائتي فتاة الحواجر شاحبا
ولم تدرا في مستها مربية
اروم العلى والعدم عن غنم
وقال

قصت وطرا منى اليالى فلم ابح
اعالى بهرضى والنواب تغترى
وقد علت عليا كنانة انى
اصون على الاطاع وجه البشيرة
فظهرى باعباء الصلابة منقل
وقال
تركى السرى والعش منحنى فى البرى
وقد كنت رضى الاى على الوجى
فالقيت اذ لم يبق فى الارض سرح
وانى لا رضى من رضى بسلطة
بشرب كولى الذب راعته بناة
وقال
اقول والفر ما اهترى لى
رخى الالى ملك الدنيا اوائلنا
وماسعا والدمنا لكرمة
فطر نالده فىنا وطارفة
اذا انتسبنا احب الناس انهم
وقال
ومدح نارته فى ما روق
فتفتت منه النفس من عتادة
بصحيقة بيضاء لما شتمها
وقال
وفتية من بنى سعد طرقتهم
شرا نعرفت وجرد الجبل دامية
وكنتم اعلمهم فى مجالدهم
وقال
يا وهرم الى الابل هوى ستغر

للا

لولاك ما غرقت بالدمع اذ ارفقت
ووالفوا داناة حين اخذ به
من لصب بكى شوقا الى بلد
اذ الصبا شمت فاقر تحتها
وقال
لحق الله من برىوا الى امد العلى
وعبرى اذ اربع استكان وان
ولى برى باع تبتت لذل ربيعة
سكف اهل الارض ظل عجاياة
وفى امراسى بخوة اموتة
وقال
لله قولى كمن ندى خضل
وباسم والياد عابسة
لم يبق سد ذراع همته
وان احضات فى الليل غزيرة
من اى اقطاره التت ثنى
وقال ايضا بهى ابا عسر
طرفت ابا عسر فراع مطير
واعرض عنها وهى دم اظلمها
وقال
ووعند حديث بالخصاصة عتده
وعاش ابوه دهره لفتنا ابنا
وما كان غريبا من امر هو مثله
واى لى لم لا يصغر حننه
فطاطا يضر المتمدن بخوانه
وقال ايضا يصف لى
وارا لى جمع وحننه بظلام الضيق

م ت دى

فمن يمشي قرويه مقدره بالثوب
 وقال
 لعمري ابي وهو ابن من يعرفونه
 ايقن ان في نحو المنيه مطمع
 لوت طرفي جلي عن الدل همة
 وحياذ الانساب اظلم ليلها
 ثمان منهم كل ابيض ما حيد
 اعز كاه المن احلص بحره
 يخوض اذ اما الحرب برزت قناعها
 ويرى جانا مطمئنا جاتنه
 ويقتاده عند لندى ارضيه
 ويروي اذا ما امكن الرود جارا
 ويجلب فينا العيش وسع انظر
 ونحن الى الداعي سراخ وفي الخنا
 فاسكنتنا للموان خصاصة
 وقال
 ابا خالد كرتدعي لي مودة
 اذا اضطربت في القلب نار عداوة
 وقال
 ومعرس للمهر يسبح ليله
 زونا الى باض وتلمس الخط
 فكانما نشرت بهن علائل
 وقال في بعض اصدا
 اقول لسعد وهو الحمد مقن
 اخي لما تزاح للسراذب دا
 فهب سادى صاحبه وطرفه
 وظل بهز الناحيات مر امها

وطامن ذنبا طمح فلها ارض كسب
 ايضا
 لقد ذل عرض لرصنه ابياء
 على اذن ان لرا ذره عفاء
 لها غنا ط الشربين ثراء
 تلم عنهم صبيها فاضاوا
 على صفحته بهجة وضياء
 ولم يتورك والد به اماد
 جاش لوري والمشرق ردا
 له من ظبا اسيا فاحفرا
 كما هز اعطاف الخلع طلاء
 واذا وادنا صغر الخلد وطلاء
 وبر صعه در النعم ثراء
 بهن مقاريف الرجال بلاء
 ولا حركتها في القناح بلاء
 ايضا
 اري النظرات الشوس تديفها
 لمحت بعيني مصطليها وميضها
 ايضا
 فيه السحاب وطيره بقرنم
 فيها العبا وثيقها يتسم
 خضر اريق على حواشيها الدم
 فان من العرب
 وللجد مر ناد وللعهد حافظ
 سنكشاشات الدجاة لافظ
 عن النجم مزور وللنجم لاحظ
 اليك ابا المغوار والسن باهظ

رجاءك

وسهادك والايام جز عيوسها
 فودت بفظ عنه حين لمرته
 ومد اليك الباع حتى اطلاله
 علقه ففقت الخج حتى تخاوصت
 فسيك مأمول وجارك امن
 اقول لمن يبغي مداك وقدر اى
 او اضع جفن فوق اخ من كرى
 تبه وبغض يبر النور فالعل
 اذ المزم يسرع الى الرش طائعا
 وقال
 نظرت ففاجأت النفوس منون
 وبكيت اذ صبحت فاشبهه نقرها
 اأميم ان خفيت عليك صبا نتي
 واستخبري عني الجور فقدر اى
 ولئن ادلتني مصود مهي في الهوى
 وقال
 الشعر سحر وعندى من روية
 قد قوافيه غزا فالدواة لم
 فمن يغرف من بحر لرفقته
 قصايد بد ويات وصلت بها
 وفقت ساكنة الايات من ور
 فكل من فاه بعدى بالقر يضراى
 وقال
 اربنا الخنا ما لاي امك مولعا
 امشى بجرى في الاراذل خامل
 ولي دوحه فوق السمات فزعها
 ليالى رفيع السمك في العجم بيت

تلا فنه طورا وطورا تقا لظ
 فلا الخطب موهو ولا الاثر اظ
 بدى قدرة يرفض عنها كما نظ
 اليك عيون الشهب وهي جواظ
 ومشتى ركابي في جنابك قانظ
 عدوك في رجاثر وهو قانظ
 متى لمقت شاولي الصمير الوشاظ
 يفيض اليها النائم الشياظ
 اذ برق الردي كرها وفي السيف لظ
 ايضا
 وشكت قلوب ما جتته عيون
 دمي وكل لؤلؤ مكنون
 فسل ظلام الليل كيف اكون
 سهرى واروقه الغياض جون
 ففعل البكاء يعول المحزون
 ايضا
 اصفي من الماء او امي من الدر
 بهن زهو عتاق الخيل بالعرس
 ومن جزائه ينسفن من حجر
 مقطعات عليها رقة الخضر
 بها ونازلة الامصار من جدر
 بما تقتل في تحبيره افرى
 ايضا
 بترى لندى وابن العلى والخي
 خوسارى العرق مولى النسب
 وتحت قرار الارض معرقها شعب
 ونمى له جرثومة المجد في العرب

بقائه

وليس بجاري مقرف ذا صرمة
 لعرك الضحين عند في الوري
 وقال
 خيلي ان الارض ضاقت برحبها
 ولاعز الامة لخيلى في الوغى
 واني لاجو والرجاء وسيلة
 ولحظي تلك من جدود ورشته
 بجعت من اثنين استضيما واججت
 من ابن كرفم فصبه خضلة
 وقال ايضا
 لم يعرف الدهر قدرى حين يسبح
 وهما ما وجدته من شعراء يب زمانه
 المسبح بدوان المقطعات والحمد لله الذي بنعمته
 تتم الصالحات والصلوة والسلام على سيدنا محمد
 الكائنات وحبيب رب الارض والسموات صلى الله
 وسلم عليه وعلى اله واصحابه اهل الاخلاق الطاهرات والنفوس
 الايتات وكان التزام طبع هذا الدين ان النفيس على ذمة
 المسقى الى رب الجليل البغدادى الجليل فى السيد اسماعيل
 عفى الله عنه وعن سائر المسلمين وذلك بقلم مكاتبة الفقير
 الى الله تعالى ابو محمد بهاد الشافعى
 المحتفى طريفة النقشبندى مشرب
 الامشعى عقبة غفر الله له
 ولوالديه وللمسلمين
 امين
 تخبرنا في يوم الاثنين المبارك لحسنة ايام مصت من شهر روال
 المبارك الذي هو من شهر روال من هجرة من له الغز والشرف
 عليه الصلوة والسلام وذلك بمطبعة محمد دافدى المطبى الحر

من الخيل حتى يستوى الراس والذنب
 لكالمندى لارطب يعتد في الخطب
 ايضا
 وتم بين اطراف القنات من مراح
 فلا تالفاشيد والقبال الصوادح
 الى الله ان اكفى تليس كادح
 فزندی واروهو في كفت قادح
 بقدر ربهما ايدى الخطوب الفوادح
 ومن اموتى للاراذل مراح
 بيت مفرد
 وكيف يعرف قدر اللؤلؤ الصد

[illegible]

بکده دار او از پیش اندر
 شزار مار برادر قلاتان کج
 دلف از جبهه دروازه کج
 بکم جل طبع برنج بوز دای
 در خانه انسان در دای
 مدینه و چمن دانه برادر خواب
 خودم زور نامه سرشار الیاب
 حوت یکر نال میزد از غلبه
 کمره زلفیت نه کلمه تم دای
 خودم از دانه دانه بخت برادر
 بزرگ بودن دولت کد او را
 در کس ابرو و پل صفا
 کینه برشته قهر در کمر صفا
 چرخ کرد و در کمر و در صفا
 برون دانه صفا
 خزانه از دایب نفس کلا تر صفا
 شهادت بر دایب نظره صفا
 بنزد نفس بکرا
 مکر دهم صفا

[illegible]

بس با برادر عجب با
 مرادنامه ایستال ایچ اچار
 اگر چه یارسی است برکنار
 عزیز دلم ز درون جنت جنت
 نقون قاتسیر شد ایچالا
 چه در دلم هم مرادنامه
 بقصد ای جز بکام دیوانه کرد
 از مراد نام ز درون دلم ایچالا
 بطلد و قسم از این شهر بیشتر
 برکنار است ایچالا
 با سخنان قبل و کنیز است
 با سخنان بخت مراد نام گفتند
 بخیر منم از این شهر ایچالا
 بهر خوش بخت مراد نام گفتند
 مراد نام ایچالا
 زیند که کجاست ایچالا
 طالع ایچالا
 و کنیز ایچالا
 مراد نام ایچالا

[illegible]

اویس
 سرگرد گشت
 سرخ
 صفای
 سرخ بخت
 سرخ و دگر دوازده
 آفتاب
 ایند کوه و کوه
 صبح
 خندان
 سرگردان در دگر دوازده
 واپسته
 سرخ بخت
 سرخ و دگر دوازده
 سرخ و دگر دوازده

ایا
بر اشیاء و بدن
هزاره علت اشیاء می شود
می باشد و در این است
و هیچ اندامی

معارف
روان سدی و رمان
بیته ص ۱۱

اور
مع و سر کار
م

۱۷
 پس چینه است که چینه حرات
 و باد طبع از گل بهم کو را
 من دیگر و باد نرم ط
 کو نه
 ملاذ
 پس بنا و باد است و باد ط
 من زنی بر دل نرا است و باد
 ح

مصحف
وزن و کثرت
مهر

24

تخریج
بسیار در مکتب و در کلاس
و در میان کلمات و در امان
و در کلمات و در امان
گفته و در کلاس و در امان
قول و احادیث و در امان
حرکت و در امان
و در امان و در کلاس
گفته و در امان
و در امان و در کلاس

[illegible]

سفیران

رأبض

[illegible]

الوجه قد فرشته در طر
زلف ملک زلف فرشته
دگر زلفه در رخ خاطر فرشته
زلف ملک فرشته فرشته
چو ابروی تو را در جگر فرشته
سحر آینه فرشته آینه
نفس فرشته در جگر فرشته
نفس فرشته در جگر فرشته
از نه زلف فرشته فرشته
سر سحر ملک ملک
دو فرشته ملک ملک
سر زلف فرشته ملک ملک
چو پند ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
نفس فرشته ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
دو فرشته ملک ملک

م

زلف فرشته ملک ملک
سر سحر ملک ملک
دگر زلفه در رخ خاطر فرشته
زلف ملک فرشته فرشته
چو ابروی تو را در جگر فرشته
سحر آینه فرشته آینه
نفس فرشته در جگر فرشته
نفس فرشته در جگر فرشته
از نه زلف فرشته فرشته
سر سحر ملک ملک
دو فرشته ملک ملک
سر زلف فرشته ملک ملک
چو پند ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
نفس فرشته ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
دو فرشته ملک ملک

دست ملک ملک
سر سحر ملک ملک
دگر زلفه در رخ خاطر فرشته
زلف ملک فرشته فرشته
چو ابروی تو را در جگر فرشته
سحر آینه فرشته آینه
نفس فرشته در جگر فرشته
نفس فرشته در جگر فرشته
از نه زلف فرشته فرشته
سر سحر ملک ملک
دو فرشته ملک ملک
سر زلف فرشته ملک ملک
چو پند ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
نفس فرشته ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
دو فرشته ملک ملک

دست ملک ملک
سر سحر ملک ملک
دگر زلفه در رخ خاطر فرشته
زلف ملک فرشته فرشته
چو ابروی تو را در جگر فرشته
سحر آینه فرشته آینه
نفس فرشته در جگر فرشته
نفس فرشته در جگر فرشته
از نه زلف فرشته فرشته
سر سحر ملک ملک
دو فرشته ملک ملک
سر زلف فرشته ملک ملک
چو پند ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
نفس فرشته ملک ملک
چو زلف فرشته ملک ملک
دو فرشته ملک ملک

چای میوه در لعل کو خالی حرکت
 دایه لعل در کینه کو خالی است
 به دایه لعل در کینه کو خالی است
 قریب خلد لعل به لعل خلد است
 خلد خلد لعل به لعل خلد است
 قه خلد لعل به لعل خلد است
 خالی لعل به لعل خلد است
 به لعل خلد لعل به لعل خلد است

در کینه کو خالی است
 به لعل خلد لعل به لعل خلد است
 قریب خلد لعل به لعل خلد است
 خلد خلد لعل به لعل خلد است
 قه خلد لعل به لعل خلد است
 خالی لعل به لعل خلد است
 به لعل خلد لعل به لعل خلد است

به لعل خلد

به لعل خلد لعل به لعل خلد است
 قریب خلد لعل به لعل خلد است
 خلد خلد لعل به لعل خلد است
 قه خلد لعل به لعل خلد است
 خالی لعل به لعل خلد است
 به لعل خلد لعل به لعل خلد است

در کینه کو خالی است
 به لعل خلد لعل به لعل خلد است
 قریب خلد لعل به لعل خلد است
 خلد خلد لعل به لعل خلد است
 قه خلد لعل به لعل خلد است
 خالی لعل به لعل خلد است
 به لعل خلد لعل به لعل خلد است

به لعل خلد

[illegible][illegible]

[illegible]

六

[illegible]

اسلاف ستم از چه مهر کوفته
گشت هر یار صید و کوفته
ز طعم و عدلی بدیدان کوفته
که دست و پایی از کوفته
و شمشیر و زهر و کوفته
که آن کوفته از غرور کوفته
بختش تو چو کوفته از کوفته
که آن فراخ وقت طبع تو از کوفته
از حیرت و قدر و کوفته
سوزد مخزنم کجاست که نام او
از ملک صفت کار او صفت
لوح جبین ریح و طبع صفت
سوزد مخزنم بر او صفت
نوش رو کار و صفت
قصرتید عرش صفت
دریا زین نفس صفت
سوزد مخزنم مابین صفت

سوزد زنده مهر ستم ز کوفته
خوش شد ملک از سر و صفت
سفر بر باد و مهر آید کوفته
ز چشم زین لب صفت
کامد فشر آن و صفت
صحرای سحر که مهر آید کوفته
بخت تو از کوفته
چو کوفته ز کوفته
صحرای صفت
صفت ستم صفت
ز کوفته ز کوفته
توفیق از کوفته
نام از کوفته
بنام و کوفته
در ز کوفته
کز ز کوفته

ایمان بدان و مهر کوفته
ایمان باب و مهر کوفته
ایمان بفرست و مهر کوفته
کاین بفرست و مهر کوفته
در جز تو راه مهر کوفته
در جز تو راه مهر کوفته
باب مهر کوفته
آفرین و مهر کوفته
امور و مهر کوفته
با کوفته و مهر کوفته
شاید بکینه مهر کوفته
بستی و مهر کوفته
از آن مهر کوفته
با خود و مهر کوفته
تا جاهدان قواعد صفت
چندان مهر کوفته

ایمان بدان صفت مهر کوفته
کز کوفته مهر کوفته
نور صفت مهر کوفته
ز مهر کوفته مهر کوفته
احرام و مهر کوفته
بت را مهر کوفته
بانه مهر کوفته
از کینه مهر کوفته
ز آن مهر کوفته
فرق مهر کوفته
رخ مهر کوفته
الک مهر کوفته
ز کوفته مهر کوفته
انکو مهر کوفته
کاین مهر کوفته
و مهر کوفته

چه سبب زجر است که بخت
 حشر است در کام کاسه باد
 پس عدل تو فوق انوار
 بشیر را بر تو انداخته باد
 گفت که در تو است بر حق
 زشتی چون صحرای باد
 بحدی که در عدل تو باشد
 و باغ حق در آن باد
 بر تو شرب و آدم تا عیش
 ز کاسه بر شمشیر باد
 در آن صفت و خلق که کینه
 صفیر عدل تو در کار باد
 در آن صفیای زدم که
 رفیق و رفیق تو در باد
 بر آن عدد و زنی که
 طبعیت لعل کوکب ز باد
 خنای که به خون مقام
 همیشگی رکن درت قیام باد
 زمانه در آن عدل قند
 و جوهر قیامت انوار باد
 در آن خنده بر لب تو
 رخ خلودت تو در غلوار باد
 مخالفت تو به کار کار تو
 فداک عدل تو در غلوار باد
 و کرد و کرد که در دست
 جواب او زخم جمع کن باد
 همه کیوان اهل کبریا
 در از در و تبار سبب باد
 زبان و خنر صد شمع
 بصیرت تو در او نور باد
 کینه قصه در سواد تو
 نور خطه حقیقت سبب باد
 حدیث کسور و نام تو
 بنام جوهر و لعل سبب باد

سماع خرم و دلبر سیم
 مهر در این شام خرم و دلبر باد
 اسرار ملک و کم گفته
 بشیر را بر تو انداخته باد
 سحر بر لب و بر کف
 زشتی چون صحرای باد
 جهان اگر چه ز کاسه و کاسه
 نصیب تو در جهان باد
 ادب باشد بر لب و کف
 اگر تو هم قمر تو باد
 خدا شمر تو را و کس
 زمان روشن صدای باد
 هزار ملک با کمال
 چه بر سر تو در کس باد

و در

بر رخ زلفه کرد و سر
 در غم بر بخت تو در باد
 زلفه حلقه امیر و سر
 شمع حلقه امیر و سر باد
 حکم ز دست تو در
 بر لب تو در باد
 حضرت با حق این تو
 تا در غم تو در باد
 پس ز کس که زیم
 و این تو زلفه تو در باد
 یک صمیم زلفه تو
 از زلفه تو در باد
 چون زلفه تو در
 حلقه تو در باد
 چراغ تو در
 در زلفه تو در باد
 از زلفه تو در
 کوه تو در باد

فصل اول در وصف مرغان و پرندگان
 این صفت می دهد و در پیش از این
 من لغزشی ندیده ام و دیگر
 من به کلام شایسته و فصیح
 سده بیک سده این است که
 آن جوانی که در این دنیا
 آن جوانی که در این دنیا
 که در این دنیا
 با بلی می آید و در این دنیا
 خونش را می خورند و در این دنیا
 و در این دنیا
 ای که در این دنیا
 روزی که در این دنیا
 هر که در این دنیا
 مرگ باشد در این دنیا
 آخرت در این دنیا
 مغرور در این دنیا

جوش این غم که در این دنیا
 می زود شود و در این دنیا
 روزی که در این دنیا
 پر فرویزد و در این دنیا
 دام و در این دنیا
 بلا و در این دنیا
 از جیب عدل در این دنیا
 صفت است و در این دنیا
 مرگ در این دنیا
 روزی که در این دنیا
 دولت است و در این دنیا
 سرور در این دنیا
 زین خط و در این دنیا
 یعنی در این دنیا
 گوهری در این دنیا
 بیستم فواید در این دنیا
 از تو حیفم در این دنیا

زین پس در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا
 این صفت می دهد و در این دنیا

جز به این صفت می دهد و در این دنیا
 من که در این دنیا
 تا به حداد ملک در این دنیا
 ملک چون در این دنیا
 نازن باید با در این دنیا
 چو عکس در این دنیا
 جهان ز جهت در این دنیا
 فرود در این دنیا
 چو عکس در این دنیا
 به صفت در این دنیا
 زوایای فزون در این دنیا
 بلا و در این دنیا
 کجا رسد در این دنیا
 کوی که در این دنیا
 مراد در این دنیا
 سران در این دنیا

در دشت طوسی مندر پناه
نه میزد اسپیدی ز درستان
بنیم عالم است اندر چاه
کزید ز نوید خدای غافل
بکندم جور و سنگین از بهر
بکندم اردی بیج پاک تران
که بیزد استنم طعن چند سنج
که بخت توان گمشد از غمی نین
چون برانند غل غل کویه شام
تا بر زین خطاب اندر گم زان
چون کوه در مسکن فریاد کس
چون بهاران بود خلد زین غل
جای چاله کون برفت دینار
استایش باید تا خورد و جانور
مخلص من کجاست از این غل
تا کانی برودم ششم کز نصرانی
استیل اندیدان گان مردمان
باری که گشته خوار و سز
یکن که در بهار دولت
باری که رفتم از بهر پناه

یونیکه بندگی چو سراج
بار کز انبر عدد دیک
یونیکه در افران کویه
یونیکه دارم خسرو جشید
یونیکه از سر و شاخه آید
سایک برین غلوم با جی
کرچین کجاست در بهار
زان کوه بدینار کسیر
در پیغ زینار اندر خوار
در غلوم جی جی
چین در سر غلوم اندر
تا بریت چو زخم خورده
در غلوم غلوم
چین با برین چو کجی
آید با زده بند کیش
کار کجاست کشته غلوم
یونیکه با جی بهرین

چنانکه در صبح کار کفر عد
زشت سبک حلال است
ش زین خدایان کجاست
خجسته تانک کسد کجاست
چو کوشش آرام درین اور
شی که شکت اندوش ارکان
نیم طریح کسان لا یح
بکاه کشت قسطنطنیه بار
زهی شی که کشت کاه کجاست
نوی که قسطنطنیه درین
حکایت کجاست کجاست
نصیحت کجاست کجاست
بعد عدل زور کجاست
کفد در کجاست کجاست
توی که کجاست کجاست
چین کجاست کجاست
هر کجاست کجاست
چان پناه کجاست کجاست

بای که رسیدن مقدم و بدو
زین کجاست کجاست
پس کجاست کجاست
از افران کجاست کجاست
درین کجاست کجاست
کجاست کجاست کجاست
چون کجاست کجاست
غلام کجاست کجاست
طرب کجاست کجاست
بیش کجاست کجاست
زهر دیت کجاست کجاست
غده کجاست کجاست
جنت کجاست کجاست
بیم کجاست کجاست
بیم کجاست کجاست
رهر کجاست کجاست

کراشاد نذادی زکوة نوزابه
 نظریا قمر اندر زمین گستاخ
 اگر هوا بخار بجارتر نشدی
 نظریا قمر ز چشم ابر بار
 و اگر سپهر یعنی کبریا کدابر
 بخنده انگشتر معرب بار
 براف ابر بگرد کمال او زسد
 اگر سپهر بود بکشت کور بار
 اگر چه سپهر کند بار بار روی
 و اگر چه وزند سپهر جوار بار
 بقدران رسید پای کاروان بود
 ماسان رسد دست بار
 چوید زنده و سپهر چوینی
 چوید ازین نور چرخ چو بار
 سپهر و اثر دارگان در چوین
 سزانه سپهر رضا ز بار
 و اگر بخواهد کار رضا بکند زو
 سیری آورد و خردار کار
 ولی رضا و نامکانات خویش
 که هست همه او هر چه دارد کار
 بعد از سرور بای صفا و صفا
 ترا بر این جهان صبر چو بار
 بدین دلیل بر جهان بقدرت
 مقرر است در این بیم بار
 گوشت صبر و حلاج احمق است
 مسلم تسلیم هر سوار
 و این زمان که کشت ترا شد
 زلف بر کشتی کشید چو بار
 در این کشور که خورد و افتاد
 زلف نکرده اند که هست چو بار
 سدید را و کوه سدید بفرست
 روزگار که کفر گشت ار بار
 خنایان تو که بنام شایند
 بروی جهان نشان چوینت فر بار

عدوتش تنگ آید ز دوش
 بر روز خوف از هر روی گویا
 سزاوارتی تسوی بجای کشد
 کبی چو کوی کند کبی چو کویا
 بر دوشش کردان شیر کشد
 فضایی نمک ریزه چوینا
 کتی تیغ ز کف پشته با موین
 دبی بخت باران بجاک دایا
 ز غریب شینت که مدد کشد
 کشد باقی کز خاک دایا
 شبیه دل نزه روی بر روی
 بدست صبح فرو میرود کرنا
 بکشتگر تو هر کف است بخت
 بصفت ذات نیراطی رخت
 وجود شامت آن کوه در دشت
 کوه صبح سما بهر دشت
 بهر سوز که کشت اشل کشی
 بخت ان بختیم دشت
 اگر خاص دم سرد و شمتی
 غموم رفت ندای مهرشت
 جهان پنا شایمان خدا که جهان
 بنود او بود خجود بند جاب
 بدست یک خاور هست که نیست
 از این حکیم تر اند ضمیر ایا
 بلای که بر زمین اند هر
 بنالقب که مانده اند هر جا
 بدان مغم اول که دادش
 برادری که ز غلی نه سوار
 بدان صغر و شیر قمر و زب
 زلفن طقه طبع زدل و سوار
 بدان بحر که ز جانت لایق
 سیر طایفه کفر و طغیان
 بدان خمر که ز جانت لایق
 فساد و درک اهل بدست

که بود او در دوش خود چو بار

سپهر رخسار و قمر رخسار
 در آب آبی دمی است بر
 زهی وقت که که میجوید
 ناله که حضرت است که
 زاری روشن و خورده هر دو
 بر دهنم چون کند که زری
 که خط دل دلف در صفت
 از این بچشد خون درون کان
 بر دهنم چو در کبی نووشن کین
 تابش خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

اکثری که یافت و کین خورشید
 بیل نای باید که کشید و باز
 و خورشید که که کشید و باز
 ز عدل که در حقیقت نه در خورشید
 و کین خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

هر روز در خورشید و کوه
 بر آب آبی دمی است بر
 زهی وقت که که میجوید
 ناله که حضرت است که
 زاری روشن و خورده هر دو
 بر دهنم چون کند که زری
 که خط دل دلف در صفت
 از این بچشد خون درون کان
 بر دهنم چو در کبی نووشن کین
 تابش خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

اکثری که یافت و کین خورشید
 بیل نای باید که کشید و باز
 و خورشید که که کشید و باز
 ز عدل که در حقیقت نه در خورشید
 و کین خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

زاری که در خورشید و کوه
 بر آب آبی دمی است بر
 زهی وقت که که میجوید
 ناله که حضرت است که
 زاری روشن و خورده هر دو
 بر دهنم چون کند که زری
 که خط دل دلف در صفت
 از این بچشد خون درون کان
 بر دهنم چو در کبی نووشن کین
 تابش خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

اکثری که یافت و کین خورشید
 بیل نای باید که کشید و باز
 و خورشید که که کشید و باز
 ز عدل که در حقیقت نه در خورشید
 و کین خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

زاری که در خورشید و کوه
 بر آب آبی دمی است بر
 زهی وقت که که میجوید
 ناله که حضرت است که
 زاری روشن و خورده هر دو
 بر دهنم چون کند که زری
 که خط دل دلف در صفت
 از این بچشد خون درون کان
 بر دهنم چو در کبی نووشن کین
 تابش خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

اکثری که یافت و کین خورشید
 بیل نای باید که کشید و باز
 و خورشید که که کشید و باز
 ز عدل که در حقیقت نه در خورشید
 و کین خورشید و کوه و کوه
 ز که کین کوه چو باران

الکفر منکره

رکن است بر سر
 رکنه کشته

نامش در دفتر
 دفتر نموده

در این محفل حاضر شد
 از آن که در آن محفل
 از آن که در آن محفل
 از آن که در آن محفل

علم از حقایق در هر مرتبه
 در هر مرتبه از علم از حقایق

امام حسن و امام حسین

میرزا محمد علی
محمد علی

ابو محمد محمد بن محمد
بن محمد بن محمد بن محمد

ایام گاه و سار
آی چرخ و کمال و کمال

در این کتاب که در این کتاب
بسیار از این کتاب است

مجلس ۲۰۰۰

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[illegible]

۱۰۰
 ۱۰۱
 ۱۰۲
 ۱۰۳
 ۱۰۴
 ۱۰۵
 ۱۰۶
 ۱۰۷
 ۱۰۸
 ۱۰۹
 ۱۱۰
 ۱۱۱
 ۱۱۲
 ۱۱۳
 ۱۱۴
 ۱۱۵
 ۱۱۶
 ۱۱۷
 ۱۱۸
 ۱۱۹
 ۱۲۰
 ۱۲۱
 ۱۲۲
 ۱۲۳
 ۱۲۴
 ۱۲۵
 ۱۲۶
 ۱۲۷
 ۱۲۸
 ۱۲۹
 ۱۳۰
 ۱۳۱
 ۱۳۲
 ۱۳۳
 ۱۳۴
 ۱۳۵
 ۱۳۶
 ۱۳۷
 ۱۳۸
 ۱۳۹
 ۱۴۰
 ۱۴۱
 ۱۴۲
 ۱۴۳
 ۱۴۴
 ۱۴۵
 ۱۴۶
 ۱۴۷
 ۱۴۸
 ۱۴۹
 ۱۵۰
 ۱۵۱
 ۱۵۲
 ۱۵۳
 ۱۵۴
 ۱۵۵
 ۱۵۶
 ۱۵۷
 ۱۵۸
 ۱۵۹
 ۱۶۰
 ۱۶۱
 ۱۶۲
 ۱۶۳
 ۱۶۴
 ۱۶۵
 ۱۶۶
 ۱۶۷
 ۱۶۸
 ۱۶۹
 ۱۷۰
 ۱۷۱
 ۱۷۲
 ۱۷۳
 ۱۷۴
 ۱۷۵
 ۱۷۶
 ۱۷۷
 ۱۷۸
 ۱۷۹
 ۱۸۰
 ۱۸۱
 ۱۸۲
 ۱۸۳
 ۱۸۴
 ۱۸۵
 ۱۸۶
 ۱۸۷
 ۱۸۸
 ۱۸۹
 ۱۹۰
 ۱۹۱
 ۱۹۲
 ۱۹۳
 ۱۹۴
 ۱۹۵
 ۱۹۶
 ۱۹۷
 ۱۹۸
 ۱۹۹
 ۲۰۰
 ۲۰۱
 ۲۰۲
 ۲۰۳
 ۲۰۴
 ۲۰۵
 ۲۰۶
 ۲۰۷
 ۲۰۸
 ۲۰۹
 ۲۱۰
 ۲۱۱
 ۲۱۲
 ۲۱۳
 ۲۱۴
 ۲۱۵
 ۲۱۶
 ۲۱۷
 ۲۱۸
 ۲۱۹
 ۲۲۰
 ۲۲۱
 ۲۲۲
 ۲۲۳
 ۲۲۴
 ۲۲۵
 ۲۲۶
 ۲۲۷
 ۲۲۸
 ۲۲۹
 ۲۳۰
 ۲۳۱
 ۲۳۲
 ۲۳۳
 ۲۳۴
 ۲۳۵
 ۲۳۶
 ۲۳۷
 ۲۳۸
 ۲۳۹
 ۲۴۰
 ۲۴۱
 ۲۴۲
 ۲۴۳
 ۲۴۴
 ۲۴۵
 ۲۴۶
 ۲۴۷
 ۲۴۸
 ۲۴۹
 ۲۵۰
 ۲۵۱
 ۲۵۲
 ۲۵۳
 ۲۵۴
 ۲۵۵
 ۲۵۶
 ۲۵۷
 ۲۵۸
 ۲۵۹
 ۲۶۰
 ۲۶۱
 ۲۶۲
 ۲۶۳
 ۲۶۴
 ۲۶۵
 ۲۶۶
 ۲۶۷
 ۲۶۸
 ۲۶۹
 ۲۷۰
 ۲۷۱
 ۲۷۲
 ۲۷۳
 ۲۷۴
 ۲۷۵
 ۲۷۶
 ۲۷۷
 ۲۷۸
 ۲۷۹
 ۲۸۰
 ۲۸۱
 ۲۸۲
 ۲۸۳
 ۲۸۴
 ۲۸۵
 ۲۸۶
 ۲۸۷
 ۲۸۸
 ۲۸۹
 ۲۹۰
 ۲۹۱
 ۲۹۲
 ۲۹۳
 ۲۹۴
 ۲۹۵
 ۲۹۶
 ۲۹۷
 ۲۹۸
 ۲۹۹
 ۳۰۰
 ۳۰۱
 ۳۰۲
 ۳۰۳
 ۳۰۴
 ۳۰۵
 ۳۰۶
 ۳۰۷
 ۳۰۸
 ۳۰۹
 ۳۱۰
 ۳۱۱
 ۳۱۲
 ۳۱۳
 ۳۱۴
 ۳۱۵
 ۳۱۶
 ۳۱۷
 ۳۱۸
 ۳۱۹
 ۳۲۰
 ۳۲۱
 ۳۲۲
 ۳۲۳
 ۳۲۴
 ۳۲۵
 ۳۲۶
 ۳۲۷
 ۳۲۸
 ۳۲۹
 ۳۳۰
 ۳۳۱
 ۳۳۲
 ۳۳۳
 ۳۳۴
 ۳۳۵
 ۳۳۶
 ۳۳۷
 ۳۳۸
 ۳۳۹
 ۳۴۰
 ۳۴۱
 ۳۴۲
 ۳۴۳
 ۳۴۴
 ۳۴۵
 ۳۴۶
 ۳۴۷
 ۳۴۸
 ۳۴۹
 ۳۵۰
 ۳۵۱
 ۳۵۲
 ۳۵۳
 ۳۵۴
 ۳۵۵
 ۳۵۶
 ۳۵۷
 ۳۵۸
 ۳۵۹
 ۳۶۰
 ۳۶۱
 ۳۶۲
 ۳۶۳
 ۳۶۴
 ۳۶۵
 ۳۶۶
 ۳۶۷
 ۳۶۸
 ۳۶۹
 ۳۷۰
 ۳۷۱
 ۳۷۲
 ۳۷۳
 ۳۷۴
 ۳۷۵
 ۳۷۶
 ۳۷۷
 ۳۷۸
 ۳۷۹
 ۳۸۰
 ۳۸۱
 ۳۸۲
 ۳۸۳
 ۳۸۴
 ۳۸۵
 ۳۸۶
 ۳۸۷
 ۳۸۸
 ۳۸۹
 ۳۹۰
 ۳۹۱
 ۳۹۲
 ۳۹۳
 ۳۹۴
 ۳۹۵
 ۳۹۶
 ۳۹۷
 ۳۹۸
 ۳۹۹
 ۴۰۰
 ۴۰۱
 ۴۰۲
 ۴۰۳
 ۴۰۴
 ۴۰۵
 ۴۰۶
 ۴۰۷
 ۴۰۸
 ۴۰۹
 ۴۱۰
 ۴۱۱
 ۴۱۲
 ۴۱۳
 ۴۱۴
 ۴۱۵
 ۴۱۶
 ۴۱۷
 ۴۱۸
 ۴۱۹
 ۴۲۰
 ۴۲۱
 ۴۲۲
 ۴۲۳
 ۴۲۴
 ۴۲۵
 ۴۲۶
 ۴۲۷
 ۴۲۸
 ۴۲۹
 ۴۳۰
 ۴۳۱
 ۴۳۲
 ۴۳۳
 ۴۳۴
 ۴۳۵
 ۴۳۶
 ۴۳۷
 ۴۳۸
 ۴۳۹
 ۴۴۰
 ۴۴۱
 ۴۴۲
 ۴۴۳
 ۴۴۴
 ۴۴۵
 ۴۴۶
 ۴۴۷
 ۴۴۸
 ۴۴۹
 ۴۵۰
 ۴۵۱
 ۴۵۲
 ۴۵۳
 ۴۵۴
 ۴۵۵
 ۴۵۶
 ۴۵۷
 ۴۵۸
 ۴۵۹
 ۴۶۰
 ۴۶۱
 ۴۶۲
 ۴۶۳
 ۴۶۴
 ۴۶۵
 ۴۶۶
 ۴۶۷
 ۴۶۸
 ۴۶۹
 ۴۷۰
 ۴۷۱

[Faint handwritten notes at the bottom of the page]

بر کمره از جاذبه در او میسر
بر کمره است و در آن میسر

100

مسند احمد بن حنبل

م (از نام) به جز در کتاب

Handwritten notes in Urdu script, likely bleed-through from the reverse side of the page.

Handwritten notes on the left margin of the page, including the word "Sediment" and some illegible scribbles.

مجلس شورای ملی
روزنامه کائنات
شماره ۱۰۰۰
تاریخ ۱۳۰۲/۰۵/۰۵

[illegible][illegible][illegible]

در ساحت ظن فایده
باز شکر در سینه خانه فایده
چون شکر از سینه چرخ
نقد و محاکم که چرخ
آنان غبار از نو آورده
زین به بر دشمنان کند
جاد کرده در دشت رسیده
سپید از بارگاه در دشت
تا دست گرد سبزه را
سویا که حشر در دشت
رسم هم سحر در کشید
زبان تو خال با کلاه
خبر در آفتاب در دشت
آمال با چه غنیمت در دشت
فانوی در آفتاب در دشت

سپهر خدا در پناه هم اید
 ناله رخساره مهر و دوست
 جام طبع از عسل دستم
 سخت باد عهد و خاتره خوشم
 سینه کس را بگریه سده
 کوی خجسته بر چه صفت گردانده شد
 جان که در جفت توین مانده
 اگر چه بر کرم چه رعد خوشم
 شنیده ام که بغض کبر کفایت
 نذر آن مان که فراسر برآید
 خسته ام چه در دانه از دانه
 در آن بیکر و لم میرد بخانوش
 دلم نروده و خوف تو را نبلان
 در دانه مهر و دل در دانه کاروان

از سر و پا زار و زلف و دم
 در آب و در کدورت بکشد
 رسد در تنی از دلم و کس
 ز در بسته کس دلم و کس
 در بند کس که یخچاق
 که چای و دلم و کس
 روزه باز و کس
 پیروز باز و کس
 جود و کس
 در از و کس
 فرخ و کس
 در از و کس
 تا چند و کس
 از غلبه و کس
 جزا و کس
 به کس و کس

طهران در سال ۱۳۰۴

هم حبيبنا ازلو
 هم جبارو هم مخر فرب ازلو
 ان حزب زيمه كوچه ريبا ازلو

دوازده قسم چو کون داشتند
حاصل ششاد زان صفت داشتند

کشم به جسم و سرم کلاه داشتند
کلاه زلف و سرم زلف داشتند

مهرت مهرم بشو عزیز
مادر غم بهرم دغم مهرم تا

شتم که باز شو مارا در دست
خود اندر انوردم از آن وانه

چو قاتل شراب و کافور خوش
کز بر حرم و دیوانه صریح
فلک را که مشوره از کتب
چو کج صدارت و دیوانه است

نزد تو عدم میرشد / رفتم نزد تو نه شاد شد

فنا نه شد و شکست است
برهنگد جسم ابدی است
و نه در این دنیا است
و نه در آن دنیا است

در روز قیامت
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود

در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود

تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز

در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود

تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز

ز یاد که و سیر و سکینی
بر پیش اگر کتیم بنشینم
و نه در این دنیا است
و نه در آن دنیا است

در روز قیامت
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود

در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود

تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز

در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود

تا هر چه در دنیا بود
در آن روز
تا هر چه در دنیا بود
در آن روز

Handwritten marginal notes in Persian script, likely commentary or additional verses related to the main text.

Handwritten marginal notes in Persian script, likely commentary or additional verses related to the main text.

Handwritten text in Persian script, arranged in columns, possibly a list or a collection of short pieces.

صیقل پذیر شدن بخاران بنشیند و از محمول خوانندگان فاصله گیری
بجو از صفویات نیز بخوابش توکل را که از رزق و در صفویات
هستند انوشیروان را خبر می رسد است و در این بیعت جزد و از او
اصح از سر محمد خوان

[illegible][illegible][illegible][illegible]

۷
ازل می

۱۷۱

[illegible][illegible]

5

در این نوشته چه چیزها را در میان خود
و در هر روز و هر وقت که در دنیا افتاد باشد
توان نوشتن در این کتابچه که گوشت و خون نیست
از هر کجای که نوشته شود چنانچه در این کتابچه

[illegible][illegible]

[illegible][illegible][illegible][illegible]

ان لبیب نه تقدیر و نه ضعف نه تقدیر و نه کس و نه کم نه خوف و نه
والله اعلم بحججه و نه غفوق و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
منه ما نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
خویش و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
لوحیستین و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
تقدیر و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
مع و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
عنه و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
یله و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
قد و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
فوق و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
فوق و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق
فوق و نه کس و نه خوف و نه حججه و نه کس و نه خوف و نه غفوق

رسالة مؤمنة بكلمة

بسم الله الرحمن الرحيم

بنده کترین یوسف خلف مر حمت شاه حاجی میرزا کاظم تبریزی در سال هزار و دو
هفتاد و پنج فرمان مبارک علی حضرت و بنعمت بهمان شاه شاه ایران ناصرالدین
شاه خلد الله و سلطان بکار برداری حاجی ترخان که با صطلاح فرانسه کونسل
ماور شدیم در شش سال در اینجا اقامت کرده در تاریخ هزار و دو و بیست و هفتاد
هشت حسب الامر اجازه اولیای دولت علیه ایران مر حمت کرده و وزیر خارجه
هایلون پادشاهی شرف اندوز گشتم پس از هفتده ماه توقف در طهران حسب الامر حاجی
ترخان معاودت کردم و بعد از ماه بهرغم سیاحت حاجی ترخان بسکود از اینجا

بجای آوردم

۳
بیطر بورغ رقم و شش و در بطر بورغ در جای وزیر مختار دولت علیه ایران در
اندم پس از آن در تاریخ هزار و دو و بیست و هشتاد و پنج بر کونولش برالی تعلیم از برای
حاصل کردم چهار سال تمام در تعلیم نامم در مدت اقامت خود در مملکت تبریز که
تتظام و اقتدار لشکر و اسباب آبادی کشور را میدیدم همواره آرزو میکردم چه
کرد در مملکت ایران نیز این نظم و اقتدار و این اسباب آبادی حاصل میگردد
در او خراسان هزار و دو و بیست و هشتاد و سه به موجب فرمان پادشاهی خلد الله که با اثر
و فری بر پس برافزار گشتم از راه اهلباب و نرسنایان عازم مقصد گردیده و فسیکه
داخل شهر پاریس شدم و پس از زیارت بعضی بناط عمومی هزار و دو و بیست و هفت
مسیحیه اشتهاد کردم و در مدت سال اقامت خود در پاریس چهار دفعه بهرغم حجت
بیدن رقم در این مدت میدیدم که در فرانسه و انگلیس نظام لشکر و آبادی کشور و
امای و گسترش و معارف و اسباب آبادی عاصمه صدر الله در هشت که در مملکت سابق
الذکر دیده بودم و اگر عراق نشاندند تو انهم گفت که آنچه در مملکت سابق الذکر مشاهده

۴ کرده بودم نموده بوده است آنکه بعد در فرنگستان میدیم اگر چه بسبب این نظم
و این ترقیات این آسایش و آبادی از عدل میدیتم بسبب آنکه این سلطنت
و این ثروت و این آبادی و عمارت بغیر عدالت نمی شود چنانکه در اثر آمده
السلطان الانمالي ولا المال الا بعناقه ولا عداة الا بعدل
و هر چند بر وجهی می بینیم که این عمارت از عدالت است و این ثروت است
از حسن سیاست لیکن پیش خود خیال کرده و بخود میگفتم تا اینکه بنیان بن سلام
بنی بر عدالت انصاف و اینکه در چندین جای قرآن مجید خدا تعالی عدل را
ستوده و سلاطین و حکام اسلام نیز بوقت منکر عدل نبوده اند پس چرا چنین
عقبانی و چرا بنظر از عالم ترقی خود را دور از ریشه استیلا می بینیم
چون روزی در این فکر شدم از شدت فکر خودم برود و پیش شدم تا فقه غیبی نیست
مغربت بین من و آسمان نبوی محاکات اسلام متوجه شده با و از این میگفت
ای سالکان سبیل شریعت سیدانام دای پشیمانان یا غیر سبیل اسلام
بی کلامی

۵ این آنم من النصرة والسلطنة این آنم من النعمة والمعرفة
چرا بنظر غافل و معطل نشسته ای و چرا از حالت ترقی سابر مل اندیشه میکنی
شما و شما که استانات داخل و ایره مدنیست کرده و هنوز شما منکر ترقیات
فرنگستان هستید در کوچک ترین بلدای مجاور شما اینهاست و شما نمی بینید
و انباشته کرده اند و هنوز در معظم ترین شهر شما یک مرغی خانه و یک معلم خانه نیست
کوچه های و باغچه های شما خنجر و توبیخ و تظلم یافته ولی در شهرهای بزرگ شما
بسبب تنگی و اعوجاج و کثافت و سوء اخلاقی و بی نهایت که در کوچهاست و
ناقص در کرده و در تجاری شما راه آهن می آید و شما هنوز بر راه تراده و نه پشته
در همای شما جمیع کارها و امورات مالی در محکمانی نقطه از روی قانون بروقت
حقانیت فصل می آید در دیوان خانهای شما هنوز یک کتاب قانون نیست که حکام
عرفت بکف خود را از روی آن بدانند در همای شما هر کسی بدی خود را می محصل
آورده بدیوان میسد بدو ملک شما حکومت امجور بر بخش محصل داران

میکنند فلان و فلان

این غفلت و این بی اعتنائی برای شما و اخلاف شما موجب است و نه است عظیم
خواهد گشت و در روز جزا در حضور خداوند مسئول و شرمنده خواهید شد از غفلت
بیدار بشوید بر خود و اخلاف خود ترحم کرده بمعاضت و ارشاد اولیای دولت
و با اتفاق و اتحاد علی دین راه ترقی خود را بیابید
چون فقه غیبی از ایراد این مقالات فارغ گشت بنده از خواب بیدار شدم
در حالتی که بدستم از فصول تقریرات فقه شدت تمام میزد پس از آنکه آرام
حاصل شدم عرض میزنم که ای دوستستان که از نوایح و احادیث اسلام
اطلاع کامل داشت ملاقات کرده سراسر یعنی بفهمم که چرا سابر مل و چنان ترقیات
عظیمة سیده اند و ما در چنین حالت کلی و بی نظمی باقی مانده ایم بآن دوست سیده
این مطلب با او بمیان آورده سراسر یعنی را پرسیدم چرا جمیع این داد
که بنیان اصول نظم و نگه داشتن یک کلام است و هر گونه ترقیات خوب یا در ایجاد شده شود

نتیجه همان یک کلام است

کف اهل مملکت شما از اصل مطلب و در افتاده اند پرسیدم چگونه دوست در جواب
داد که بعضی از شما نظم و ترقی فرنگستان را از فروع عادت غیر برقرار میداند و برخی
از علوم و صنایع تصور مینمایند مانند لغزاف کشتیها و عراده های بخار و آلات
حریت که اینها نتایج است نه مقدمات و فقط بنظرات ساده قصر نظر میکنند
و از عملیات عمده صرف نظر مینمایند و اگر میخواهند در ایران اسباب ترقی و مدیت
راه بنده اند و در بدو کار ما از تعیین کلام واحد غفلت مینمایند و هرگاه که کلی و
اسلام محض خدمت وطن البقی در این مواد مینویسد از تاریخ و صنایع فرنگستان
تغریف میکند و از بنیان و اصول عمل اداره آنها اشاره نمی نماید این است که در
کار گذاران دول اسلام بی غرور و نشنای متولین این مطلب متروک و بی اثر مانده
گفتم چگونه یک کلام که باین کلام نتیجه ترقیات نبوده حاصل شود و آن یک کلام است

مضی از این بیان کنید گفت معنی یک کلمه را من میگویم و شما در برابر خود رج نمائید
مقدمه در شرح یک کلمه

آن دوست چنین گفت یک کلمه هیچ نظامات فرنگستان در آن مندرج است کتاب
قانون است که جمیع شرایط و انتظامات معمول بها که با امور دنیوی و دینی دارد
در آن محرز و مستور است و دولت استغنا کفایت آنست چنانکه هیچ فردی
از سکنه فرانیا انگلیس یا نپل یا پروس مطلقاً تصرف نیست یعنی در هیچ کاری استقلال
با مورخان و مرافعه و سیاست امثال آن باشد بهر حال نفس خود عمل نکند و اگر
شاه و کد و رعیت و لشکری در بند آن مقید هستند و احدی قدرت مخالفت
کتاب قانون ندارد باید بداند که قانون را همان فرانسه (و یا میگویند مشهور
بر چند کتابست که هر یک از آنها را) که دایماند و آن که در دوزخ ابدی است
کتاب شریعت نوزده مسلمانان اما در میان این دو فرق زیاد است
فرق اول که او را قبول دولت وقت نوشته شده نه برای وقت واحد

نقد

فرق دوم آنست که کو در فرانسه همه قوانین معمول بها را جامع است از اقوال غیر
معمول و آرای ضعیف و مختلفه فیما عاری و متقی است تا کتب فقهیه شام اقوال ضعیفه
نیز حاوی است و هر قولی اختلاف کثیر دارد و بخوبی تمیز دادن صحیح از ضعیف ثواب است
اگر چه مجتهد و مفتی باشد که علم از علمی عظام بنرمی بود که بخلاف زبان طویل
و اعظموا بحجل الله جمعاً ولا تفتروا

علماء مشتق شده قوانین شریعت امعین فرموده نویسنده و همه مرا کنند
و اولیای دولت و کلاهی ملت نیز مرا کرده و در خارج ضبط نموده و از روی آن نسخ
مستعد و طبع کرده تمام حکام و صاحبان دیوان از اعلیٰ اوقاف حتی که خدا را بشناسند
بدانند که بنای عمل عام مردم بر شریعت میباشد و قادر بر اجرای حکم خلافت قانون شریعت
فرقی نیست آنست که کو در فرانسه زبان عامه نوشته شده است معانی و مقاصد
بسهولت مخوم میشود و شرح و حاشیه را احتیاج ندارد و صحتی البیان بلین در فرانسه
نشین این است پس کتاب قانون بدون اختلاف زبان معمول این مان

با اعتبار کلمات غامض نوشته شده
فرق پنجم که قوانین عریضه و عادی را نیز جامع است ولی در نزد مسلمانان مسائل بسیار
که بعضی عادت خلق دارد و بعضی ماست در کتاب ما دام که قوانین عریضه در کتاب
محمد و نبوت وقوع مظالم بشمار با هم عرف عادت همان است با وجود که اصول متخذ
مسلمانان بشریت پیغمبر اسلام موافق نیست زیرا که در اثر آمده

الْمَرْءُ وَ عَرَفَا كَالشَّرِّ طِشْرًا

پس قید و تسبیل قوانین عریضه نیز واجب است
که ذات امیر بطور یا پادشاه وضع قانونی را اراده نماید اگر مالیات و خرج خلق
نباشد اول بیوای سنای یعنی مشورت خانه عظم ارسال می کنند بعد بیوای
و کلاهی ملت و آلا بالعکس یعنی اگر متعلق بخارج باشد اول بیوای کلاهی
ملت میفرستد بعد بسنای و این قاعده باید که بر

وَأَمْرُهُمْ شُورَى بَيْنَهُمْ موافق است قضیه امتحان

که هر کس از خواندن آن بهره مند شده تخلف خود را بداند باید نوشته شود
فرق چهارم که عمده و اهرم است آنست که فقط مصالح دنیوی را شامل است
چنانکه بحال هر کس از هر مذهب است که باشد موافقت دارد و امور دینی را کتاب
مخصوص دیگر است اما در کتاب شرعی مسلمانان مصالح دنیا با امور آخرت و چون صلوة
و صوم و حج مخلوق و مخزوق است ظواهری سیاست مضر و عظیم وارد هر که
مل غیر مسلم از مسلمانان ممالک اسلام بخوانند کتاب قانون شما غیب میکند ریختن
احکام اسلام از قیل و صوم و صلوة و حج و غیره و امثال اینهاست با مذهب اسلام
موافق نیست پس چه وجه با حکام مزبور عمل می کنند که اما در سایر احکام که با امور
خلق دارد تخلف مالیاتی که از مذاهب مختلفه در تحت اختیار دولت آمده استند
علی التویه است پس هرگاه مانند علمای متقدمین قوانین اسلام را کتابی علیحده
نویسند مثلاً کتاب عبادات و معاد علیحده و کتاب سیاست و معاش علیحده ضرری
بر شریعت نخواهد داشت و در حدیث شریف انتم اعلم بامور دنیا کم فرموده شده تعلیم امور دنیا

ببیند

فَاعْتَبِرُوا يَا أُولِيَ الْأَبْصَارِ

مطابق نام دارد حسن

این ترتیب در عقول سلیمه محال نگار نمی تواند شد .

چون ایالتی فراتر و سایر دول منتهی به واسطه و کلاهی خود از حق و ناحی شایسته و کمالات هر یک نمی که قبول نمایند بطور اختلاف و عدم مطابقت محال است
چون که خود بر خود حکم کرده اند و ذات امیر بطور و پادشاه نیز این باشد زیرا که اندر
ارباب خود دارند و از فتنه اهل فساد این طریق را میال می شود و هر چه باید مخالفتی تصدیف
کنند و امر او را کاران دولت نیز آسوده و ناخشنود بسبب که امور و مصالحی را که در
احوال محلی گنجانیده اند و بعد از آنکه بدین کلاهی ملت اعلام و آرای عامه
استحصل کردند دیگر بدولت و امت چه فایده و بایر خواهد ماند .

گذشته از قانون غالب بر دیوانی نیز در فرنگستان بقول ملت دولت چون میاید
هر که این تفاوت های پنج کار را را بخواص خاطر و تأمل تمام بخواند لاجرم خواهد دانست
که این ملت

نمی تواند مداخله حکم کند که موافق آنچه در قانون نوشته شده خلاصه همه بر بسته اند

برشته قانون و در این معنی در قرآن کریم میفرماید

أَحَبُّبَ الْإِنْسَانِ أَنْ يَتْرَكَ مَسْئَلَهُ

چون در مملکتی که انسان بر بسته است مدتی نیست یعنی شش ماه تا یک سال
بقانون معین و طایفه خود داند و بکار و شغل خود پردازد و محال است که دستمزد بدهد
زیرا هر چیزی را که خارج از قانون است داند و داند و کند و قانون حسب الاصول
در زیر کفالت دولت و امت است بغای او عین بقای جان و مال جماعت

الآنوقت می توانم گفت که یک کلمه سابق الذکر عبارت از قانون است ولی بشرط آنکه همه
تفاوت های پنج کار را را موافق باشد همه عمارت و اخصاف در این است
عمار و ثروت است بر از عدالت بمرید و حتی بغیر علی فرموده اند

الْعَدْلُ أَسَاسُ الْعِمْرَانِ .

سؤال کردم که کدام از جمله مبادی اجتماع کرده شده است جامع حق است
یا باطل در جوابم گفت که هر چه بود با جامع حق است و در شوق چندین دولت متدبر
من گفتم که کدام در فتنه یا سایر دول برای خودتان استغنیای کرده مایل میاید
مراد من این است که جامع قوانین را از وسایل عبارت و وسیله ای فهم بقول شما
ندوین چنین کتابی یا شریعتی که در شرح تفاوت های پنج کار بیان کردم ممکن است
خصوصاً در دیوانی آن از جرائد و نشر و معرفت و ادب و حکمت و سیاست
باشد همه کتب معتبره اسلام را حاضر و جمل که کدامی دول متدبر جمع کنند در دست
قلید کتابی جامع نویسد چون کتابی چنین مقبول عقلائی ملت نویسنده شود و در خط
همایون شاهانه بر سه و حفظ آن بجهت مجلس مخصوص متفکر سپرده شود و
و طایفه دولت و ملت با قانون میباشند یک کار که این کلام این است و تدوین چنین
کتابی بطریق مزبور یعنی بوجه مذکوره و مشاوری در نزد اسلام نامشروع نیست

این

در کتب اخبار ثبت است که در اوائل اسلام صحاب پیغمبر قوانین بنحیدر

و تدوین دیوانه را از قانون فرس قدیم اقتباس کردند و عالم را از معلوم است
که شاه عالم گیر از سلاطین پسندید و بکار و قاضی مشهور و منتظر ابو جود آورد
پس از آنکه دست مزبور شرح مسطور را از روی طالع کالی و بصیرت
تمام به بنده تقریر نمود و ختم کلام با اینطور کرد
حال که به شتمت کودامی فرانس و سایر دول منتهی به عطف نظر کنی خواهد
دید که تا اول افکار احم و بخار با قوم عالم چگونه مصدق شریعت اسلام
افتاده و خواهد فهمید که آنچه قانون خوب در فرنگستان است و عمل مطابق
عمل کردن آنها خود را بطریق دیگری رسانیده اند پیغمبر از او و دست شناسایی
از این برای ملت اسلام معین و برقرار فرموده .

پس از اتمام صحبت بدوست مزبور چندی اوقات خود را به تحقیق اصول فقهین
فرانس صرف کرده بعد از آنکه دقیق و متقن همه آنها را بمصدق لایزال و لایست

۱۶ مبنی با قرآن مجید مطابق با فقه نهی شرع مبین که بعد از تجزیهای هزار و دویست و شش سال پیوسته و از هیچ مجلسین که پس از ترقی علوم و فقه فزون فرسوده نه

بتر است که بیان تفصیل این نکته را از قبیلش فصل نموده و بجهت اطلاع طین نا شان خود با براد اصول قوانین فرانسه پردازم
فصل در حقوق عامه فرانسه

اگر ما مجلس فقه در انژی کورهای فرانسه کنیم اطناب بی منتها و کایه بوده و حاصل است زیرا که هر قوانین و بنویه برای زمان و مکان و حال است و فروع آن غیر برقرار است یعنی فروع آنها قابل تغییر است
ولی اجمالا عرض میکنم که روح دائمی کورهای مزبور و جان جمیع قوانین فرانسه شتمل بر نو زده فقره است چنانکه در ابتدای کور چاپ شده و فقره اول از نظای حکومت کونیستین نام دارد عبارتی مطورشده که جزو است این است
ان.

این کونیستین شاخت و تصدیق و نقل کرد آن اصول کبیره را که در سال ۱۷۷۶ و مقصد و شتاد و نه اعلان شده بود آن اصولی که اسس حقوق عامه فرانسه است

بنده آن اصول کبیره و اساسیه را تفحص کردم برو جرات سابقه و انعام آید در نو زده فقره مندرج با فقه پس بکمال فقرات ابجاری فرانسی در این رساله ثبت نمودم
اصول کبیره اساسیه فرانسه اینهاست

- ۱ مساوات در محاکمات در اجرای قانون
- ۲ منصب و مرتبه دولت برای هیچ کس ممنوع نیست اگر اکی باشد
- ۳ حریت شخصیه یعنی هر کس خود را زاده است و کس را محال لغیر نیست که بحرکتی که در کور مذکور است
- ۴ ایتنا بر نفس و غرض و مال مردم
- ۵ ندافعه ظلم هر کس را حق است

- ۱۴ عدم عزل اعضا از محکما
- ۱۵ حضور ژری و در جین تحقیق جنایات
- ۱۶ تشبیه مواضات سیاست و حوادث جنایت در روزنامه ژری یعنی هر منصب و رتبه و شغل هر کس را ندو و فرقم قیسه و سبب است در حق مجرمین و ادا کنند و هر کور که در مجلس میوه انشای را کردند در روزنامه جات سبیه ژری تحقیق و اعلان و قضا
- ۱۷ عدم شکنجه و تعذیب
- ۱۸ حریت صنایع و کسب
- ۱۹ بنای کتب خانه برای اطفال فقرا

اکنون بخوانم بعضی از احکامات خود را بر هر کس که می فرماید با معروض خدمت و سلطان خود بدارم

فقره اول که عبارت از مساوات در محاکمات و در اجرای

- ۱۸ حریت مطایع یعنی هر کس آزاد و مختار است در مخار و طبع خیال خود بشرط آنکه مخالف مقر احکام کور نباشد اگر مخالف و مقرر بشود و از الزام و اجابت
- ۷ حریت عقد جماع یعنی جماعت خود مختار است در اجتماع اگر مذاکره ایشان بر کور مخالف و مقرر نباشد
- ۸ اختیار قبول عامه یا سمنه مدبر حکومت است
- ۹ حریت سیاست یعنی مالی حق دارد در انتخاب کلا و نواب برای دیوان کور را بکلیه یا بعضی دیوان قانون گذار که در مقابل دیوان دولت است
- ۱۰ انجمن یا لیای برای جرس و شوت بلا استیاز
- ۱۱ مخیر بر اصول خل و خرج دولت
- ۱۲ هر نامورده حاکم در نظر منول است
- ۱۳ قدرت شریع و قدرت تفهید بالفعل فقه باید بشود و در بدو اصد باشد یعنی مجلس وضع قانون جدا و مجلس اجرای قانون جدا باشد و بهم مخلوط نباشد

۲۱ قانون یعنی اجر شدن احکامی که در قانون نوشته شده در حق علی و ادنی وضع
و شرفی و ضعیف بطریق مساوات باشد و چون برقرارند باشد اگر چه در حق
علیه ذاتی بر طریقه حکم قانون چون بکران بر او نافذ است .

ملاحظه باید کرد این قضیه را که بر اقامت عدل انصاف چه قدر غایت دارد و درین
مقدس اسلام اساسین است .

طلبی خاص عکاشه ابو سعید خدری از حضرت سالتیاه صلی الله علیه و آله و مرافقه نجیب
ولایت تاب علی علیه السلام بخضم خود در تر و تریج قاضی ثبت کتب عادی است
و در کتب نوار سنج آمده که ابو یوسف قاضی خلیفه عصر مارون الرشید را بجزای و عادی بود
بجمله شرع برده و مرافقه کرد و خدا تعالی در قرآن مجید در سوره نسا امین می نویسد

وَإِذَا حُكِمَ بَيْنَ النَّاسِ أَنْ تَحْكُمُوا بِالْعَدْلِ

یعنی زمانی که حکم کنید میان مردم آن حکم کنید مساوات زیرا که عدل در میان عرب
بمعنی نوبت است چنانکه عدل المیزان گویند در سوره نحل ایضا فرموده

ن

۲۱ اِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْاِحْسَانِ وَيَنْهٰى عَنِ الْفَحْشَا وَالْمُنْكَرِ
و ایضا در سوره آمده میفرماید

وَإِنْ حَكَمْتَ فَأَحْكُم بَيْنَهُم بِالْقِسْطِ

یعنی اگر حکم کنی تو پس حکم کن میان ایشان بعد از مساوات نوبت و سوره مزوره میفرماید
فَلَا تَخْشَوُا النَّاسَ وَاخْشَوْنِي

یعنی ای حکم کنندگان ترسید از مردمان را چرا ای احکام حق و نوبت ساز که خداوند شرم
و باز در سوره انعام میفرماید

وَإِذَا قُلْتُمْ فَاعْدِلُوا وَلَوْ كَانَ ذَا قُرْبَىٰ

یعنی زمانی که حکم کنید پس عدل مساوات امری دارد با اگر چه محکوم علیه خویش نزدیک
شما باشد و باز در سوره ص خطاب بحضرت اود علیه السلام میفرماید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا أَصْلَحُوا أَنْفُسَكُمْ إِنَّ لِلنَّاسِ مَا لَمْ يُلْقُوا
یعنی ای کسانی که ایمان آورده اند خود را اصلاح کنید و در وی زمین پس حکم میان مردمان

چنانکه در سوره هجرات میفرماید
إِنْ أَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللَّهِ اتَّقُوا اللَّهَ

یعنی عزیز و مکرم ترین شما نزد خداوند پرستگار و زشماست و باز
در سوره هود میفرماید

وَبُذِّتْ كُلُّ ذِي فَضْلٍ فَضْلُهُ

یعنی بهر خدای هر صاحب فضلی را اجزای فضل او باز در سوره
آل عمران می فرماید

لَا أَضْمِجُ عَمَلًا عَامِلٍ مِنْكُمْ

یعنی ضایع نکردم عمل عاملی را از شما باز در سوره التجم میفرماید
يُخَيِّرُكَ اللَّهُ بَيْنَ أَسَافٍ أَوْ أَيْمَانٍ عَمَلُوا وَبِحُزْنٍ أَوْ بِإِحْسَانٍ
اَحْسِنُوا بِالْحَسَنَى

یعنی سزا دهد آنان را که بد کردند و جزا دهد آنان را که نیکویی کردند

فهره ثانیه از فقرات نوزده گانه کونستی کیون فرانسه عبارت از استیلا
فضل است یعنی نائل شدن بمنصب و رتبه دولت از روی فضل
و علم مقصود از فضل و علم نه این است که یک نفر سرب یک نفر
حاکم در علوم باشد و ادبیات ماهر و فاضل باشد بلکه مقصود
این است که یک نفر سرور و بر و طفولیت علوم متعلقه بنظام و لشکر
کشی را تحصیل کرده و در درجه نظامیه عمل آن را نیز به بلیند و بعد داخل
خدمت عسکری شده مراتب را بتدریج طی کرده در وقت و موقع خود
به رتبه سرداری یا سپهسالاری برسد همچنین یک نفر حاکم باید
از بدو درس اداره و علم حقوق را تحصیل کند و از که خدائی بتدریج
ترقی کرده بر فرمان فرمائی برسد و طرز سلوک و رفتار خود را بایز
دستان خود بداند و با آنها از روی انصاف و عدالت رفتار کند
در این باب نیز خدای مهربان ما را از ارشاد و هدایت محروم نفرموده

بنا

و مساوی چنانکه حق در شریع الاسلام در کتاب قضا فرموده

تَحِبُّ النَّسْوَةَ بَيْنَ الْخَصْمَيْنِ

حال باید بدون اغراض از راه حقانیت و انصاف بگوئیم که در کدام

به روی شوری بدون دلیل معلوم است که ظلم نفع و حزن مملکت و سبب غضب اوست
انواع و اقسام است ظلم حالیه اسلام و تقصیر او که لغرض شرع خلاف دیگر کرده بر غیر
می آورد در آن بین اگر حاکم بیسایکی که شریعت را بکشتن یا قطع یا او نماید و اگر غیر
خارجی ندارد حکم میکند و اگر چه می بندد در این بین بهر دست حکم میکند اندازه
چوب خوردن مختصر موقوف بطلب آن رفته است اگر طول است اندر چوب یا بخورد تا
تمام شود و اگر مختصر است کمتر چوب خواهد خورد

اغلب اوقات اندازه چوب خوردن مختصر موقوف بر شرف قلب حاکم است اگر قوی القلب است متضرر
در زیر چوب میگرداند و الا آفتناش برین برود

مکلف

بکس از حکمهای عدالت مملکت بهلام موافق احکام فرموده رفتار میشود
و کدام بکس از حکام عرف و اوردست خود کتاب قانون است که از روی
آن بار عایدا که امانت محترمه خداوند است رفتار کند

هر عقل و هر قانون و هر انصاف بقدری میکند که خیر بر کون و جبریم قبل از وقت باید رعایت شود
باشد که حکام با ازان اندازه قدرت نباشد و تر باشد و کتبه و بیکد در شرع مقدس بهر غیر
الزمان ۳ در صده و نه است آید شده مع دوا چیزی که هملا محل اغنا نیست این سبک است
و تا و بیهند کان خدا تحول میل حکام شده مثلاً چند نفر مختصر که در جرم آتش
همه یک قرار باشد بعضی را حاکم یکست بعضی را سیست میکند برخی را چوب میزند
بعضی را خلعت میدهد در همین فقره اندک تا لایق معلوم میگردد چه قدر ظلم فاضل و خارج
انظری عقل و انصاف است و چون مملکت مکن نیست از غریبی و بلا و غضب و استیلا میگذرد
باین باشد از مضررت قیامت آن اگر کتابها شرح داده شود کافی نخواهد بود

بشوبت نیکو در دوره بفرموده

وَلَا تَسْأُوا الْفَضْلَ بَيْنَكُمْ

یعنی فراموش کنید تفصیل و در میان یکدیگر نصیبت در مورد توبه ۳۸

می فرماید

يُخَيِّرُكُمْ اللَّهُ بَيْنَ الْأَمْرِ وَالنَّاسِ

و کلام بجز نظام حضرت ولایت پناه علی علیه السلام که فرموده

الْشَّرُّ بِالْفَضْلِ وَالْأَدَبُ بِالْأَصْلِ وَالنَّبِيُّ

مصدق بن مثنی است و نیز فرموده

إِنَّمَا الْفَاحِشَةُ كَالنَّسَبِ إِنَّمَا النَّاسُ كَالْأَدَبِ

هَلْ تَزِلُّهُمْ خُلُقُوا مِنْ فَضْلِهِ أَمْ حَبْلُكُمْ مِنْ نَحْسِ أَمْ ذَهَبَ

إِنَّمَا الْفَخْرُ لِعَقْلِ نَابِتٍ وَجَبَلٌ وَعِظَافٍ وَادَبٍ

و اینها مبغض می باشد

لا فضل

لَا فَضْلَ إِلَّا لِأَهْلِ الْعِلْمِ عَلَى الْبُهْدَى لِمَنِ اسْمُهُ إِذْ لَا

در این باب علامه علی رحمه الله در اوامر کتاب صلاح نوشته است

يُحِبُّ رَجْعُ الْفَاضِلِ عَلَى الْفَضُولِ عَقْلًا لَيْفَ تَقْدِيمِ الْفَضُولِ

عَلَى الْفَاضِلِ مِنَ الْحَكِيمِ الْحَبِيرِ وَتَمَعًا

در سوره یونس

أَقْنِ بِهْدَى إِلَى الْحَقِّ لِحَقِّ أَنْ يَبْلُغَ أَمَّ مَنْ لَا يَهْدِي إِلَّا

أَنْ يَهْدِي فَأَلَا كَيْفَ تَحْكُمُونَ

فضل و ادبی که مقتضی حال ابن عسریست هر عاقل با بصیرت میداند

که علوم و صنایع حاضره حالیه است که بواسطه آن ملایم تربیت نمیکند

در صده سال اینجا در جداول و ترقی عروج نموده و کل مشرق زمین را

محتاج بخود کرده اند

فقره سیم حریص شخصه است یعنی بدن هر کس آزاد است و احدی را

۲۸ قدرت نیست بی ملت پس بزنیادشام و فخرش بدم صورت این مسئله
متعدد و کثیر است من جمله اعدای اردو و ن خانگی حق دخول نخست
نیست و هیچ کسی را بکناره دیگری عقوبت نمی توان کرد و کسی را باطن مخدوم
نمی توان گرفت و جس نمود و احدی را بدون حکم قانون مجرمه و تنبیه
و سیاست نمیتوان کرد این نیز گانه قانون اسلام است چنانکه خداوند

در سورة حجرات ميفرمايد

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِن جَاءَكُمْ فَاسِقٌ بِنَبَأٍ فَتَبَيَّنُوا أَنْ تُصِيبُوا قَوْمًا بِجَهَالَةٍ فَتُصْحَبُوا عَلَىٰ مَا فَعَلْتُمْ نَادِمِينَ

مضی ای کس نیکو یمان آورده اید اگر فاسق بشما خبری بیاورد پس
تقصیر کامل در صدق و کذب آن کشید بجهت آنکه بسا از راه عدم علم
و نادانی تحقیق کار در رخ قومی فعل مکرری برساند پس از آنچه کرده باشید
پشیمان و نادم شوید ایضا در همان سوره مائود است

五

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اجْتَنِبُوا كَثِيرًا مِّنَ الظَّنِّ إِنَّ بَعْضَ
الظَّنِّ أَثْمٌ وَلَا يَحْسُوا

بعضی ای انگس نیکو صاحب ایمان شنید اجتناب کنید از کمان بد در خم مردم
بدین کافر بخان بد کنه است و خجسته کنید چیز را که بر شما حقی باشد باز
در نوره نور می فرماید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَدْخُلُوا بُيُوتًا غَيْرَ بُيُوتِكُمْ
حَتَّى تَسْتَأْذِنُوا

یعنی ای آنکسینکه ایمان آورده اید داخل شوید بجانهای غیر تا وقتیکه
اینسبت حاصل بشود باز در آئید دیگر بعد از آن مسافر ماند

فَإِنْ لَمْ يَجِدُوا فِيهَا أَحَدًا فَلَا تَدْخُلُوهَا حَتَّى تُؤْذَنَ
لَكُمْ وَإِنْ قِيلَ لَكُمْ ارْجِعُوا فَارْجِعُوا هُوَ أَزْكَى لَكُمْ

۳۰ اذن شما به هرگاه بشما بگویند که بازگردید پس بی توقف بازگردید
و اصرار در ملاقات کنید که آن بازگردیدن برای شما پاکیزه تر است ایضا
در سوره نوره مسفر باد

در سوره بقره مسفر ۶۴

وَلَبَسَ الزَّيْرَانَ فَأَنَّى الْبُوتُ مِنْ طُهُورِهَا
یعنی نیکوئی نیست در آنکه در سید بخانا ازین بها

فقرمبارم ایست جان وعرض والستان نیز از اصول اسلام است
چنانکه خدای تعالی در قرآن مجید می فرماید
مَنْ قَتَلَ نَفْسًا بِغَيْرِ نَفْسٍ أَوْ فَادٍ فِي الْأَرْضِ فَكَأَنَّمَا قَتَلَ النَّاسَ
جَمِيعًا

یعنی اگر کسی بشد کسی را بی آنکه نفسی را کشته باشد و یا فادی کرده باشد مانند فروزی و زما همچنان است که همه مردمان کشته است ایضا

موسیقی

در سورتین انعام و فی اسرئیل فرموده
وَلَا تَقْتُلُوا النَّفْسَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ الْإِلَاحِيْنَ

یعنی کشید نفسی اگر حرام کرو خدا کی کشتن اور اگر کجی ایضاً سورہ
بنی اسرائیل صفر ماید

وَمَنْ يُؤْلَ مَطْلُومًا فَقَدْ جَعَلْنَا لَوْلِيهِ سُلْطَانًا

یعنی مقرر کردیم مرادش مقبول را تسلط و قوت قصاص و باز
در سوره بقره میفرماید

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الْفِصَاصُ فِي الْقَتْلِ

یعنی ایوانیان و جب شد بر شما قصاص نمودن در کشتن قاتلان باز
بر همان سوره میفرماید

وَلَكُمْ فِي الْفِصَاصِ حَيَوةٌ يَا أُولِيَ الْأَلْبَابِ

بنی زندگی و بقا برای شما در قصاص است ای صاحبان عقول ایضا

۳۲ در سوره نساء آیه ۳۳ و در سوره فرقان آیه ۱ و در همین مضمون و اما

در انیت عرض ناموس در سوره نور میفرماید

الْزَّانِيَةُ وَالزَّانِي فَاجْلِدُوا كُلَّ وَاحِدٍ مِّنْهُمَا مِائَةً جَلْدَةً

یعنی هر دو زن و زن کار بر نید صد تا زیاده ایضا در سوره ۲۴ آیه ۳ و ۶

و در سوره فرقان

وَلَا يَتَّبِعُونَ الْاَقْسَالَ الَّتِي حَرَّمَ اللَّهُ الْاِلَاحِي وَلَا يُؤْنُونَ

بعلاوه آیات مذکوره حکم برجم در زمانی محصنه از احکام استوار در انیت

عرض ناموس است

اما انیت ل خدای تعالی در سوره نوره میفرماید

وَالسَّارِقُ وَالسَّارِقَةُ فَاقْطَعُوا اَيْدِيَهُمَا

یعنی برید دستهای دزد را خواه مرد باشد خواه زن این آیات

باهره در انیت جان و عرض مال قانون متین و محکم است پس معلوم شد

که این

که این قانون از اصول قوانین نوزده گانه فرقه سنی مطبق است با احکام خدا ۳۳

و قانون اسلام آنها این قوانین شریفه را رعایت کرده اند در مدت چهل سال

سی و نه نفوس فرانس بختنا و در رسیدن آنها در مملکت از چندین

سالها باین طرف نفوس ایران را شنیده ایم که زیاده بر آنچه کرده

بر آورده باشند

فقره پنجم از فقرات نوزده گانه که در دافعه ظلم هر کس را واجب است

هر که بنظر بصیرت بنگرد اغلب خوبها و آسایش و آبادی و امنیت

فرنگستان از وجود این قانون است و چون امر مزبور علت اصلی

عدل و انصاف است این است که خدای تعالی در چندین محل قرآن

مجید امر و ترغیب بآن فرماید من جمله در سوره آل عمران میفرماید

وَلَوْ كُنْ مِنْكُمْ اُمَّةٌ يَدْعُونَ إِلَى الْخَيْرِ وَيَأْمُرُونَ

بِالْعُرْفِ وَيَنْهَوْنَ عَنِ الْمُنْكَرِ لَأَرْسَلْنَاكَ بِالْحَقِّ

فقره ششم از اصول قوانین نوزده گانه فرقه سنی مطبق است با احکام خدا

هر کس از اعلی و ادنی هر چیزی که در خیر و صلاح و رفاه مملکت و ملت ۳۵

سجاش برسد با کمال آزادی بنویسد و منتشر می کند اگر خیال تصور است

او مقبول امت باشد تخمین و در صورت عکس منع و قبیح خواهند

کرد پس این قانون شریف نیز طبق قانون اسلام است

و در این باب شیخ طوسی علیه الرحمه در کتاب نهایه الاحکام

گفته است

الْاَمْرُ بِالْعُرْفِ وَالنَّهْيُ عَنِ الْمُنْكَرِ فَرَضٌ عَلَى

قَوَائِمِ الْاِسْلَامِ وَهُمَا قَرَضَانِ عَلَى الْعِبَادِ لَا يَبِغُ أَحَدًا

تَرْكُهُمَا أَوْ الْإِحْلَالُ بِهِمَا أَوْ الْأَمْرُ بِالْعُرْفِ وَالنَّهْيُ عَنِ

الْمُنْكَرِ يَحْتَاجَانِ بِالْقَلْبِ وَاللِّسَانِ وَالْيَدِ إِذَا امْتَنَكَ

الْمُكَلِّفُ مِنْ ذَلِكَ الْخ

فقره ششم از اصول قوانین نوزده گانه فرقه سنی مطبق است با احکام خدا

این قانون شریف نیز طبق قانون اسلام است و در این باب شیخ طوسی علیه الرحمه در کتاب نهایه الاحکام

۳۲ یعنی باید بعضی از شما باشد که آنها دعوت بکنند مردم را بکارهای نیک و هر

و ترغیب نمایند با سوسپندیده و منع نمایند از امور ناشایسته که باعث

خرابی مملکت و عدم امنیت است و آنها فی که اینکار را میکنند ایشانند

رسنکاران ایضا در سوره هود میفرماید

وَلَا تَرْكُوا إِلَى الَّذِينَ ظَلَمُوا

یعنی میل کنید بگوی آنان که ستم کردند ایضا در سوره آل عمران آیه ۶۱

میفرماید

كُنْتُمْ خَيْرَ اُمَّةٍ أُخْرِجَتْ لِلنَّاسِ

و در سوره نوبه آیه ۷۲ و آیه ۱۳۳ و در سوره حج آیه ۴۲ و در

سوره نمل آیه ۹۲ و در سوره لقمان ۱۶ در این معنی احکام کیده

و آیات صریحه است

از تنبیح حسن این قانون خستبار و آزادی زبان و قلم شایع شده

۱۰

۳۵ حکم علوم و معارف است اگر آن چیز چاپ شده متعلق بعلوم و معارف باشد پس در کشف آنها آیات و احادیث بسیار است که بعضی از آنها را خواهیم نوشت و برخی از احکام آزادی مزبور داخل امر معروف و نهی از منکر است اگر چیز چاپ شده متعلق بر اینها باشد پاره از احکام آن سختی مافوق مطلق است با سبک مطبوعات از قبیل کتب و رساله و روزنامه هر چه باشد لاجرم بخشش یکی از احکام مزبوره راجع میشود پس آن راجع البته حکم مرجعش را دارد و اگر مطلب چاپ شده ضرری بدین یا با خلاق عائد و یا مخالفت با حکام اکوفا دارد از آن ضرر واجب است و در حد شریف الضور زوال وارد است و این حدیث در نزد کافه اسلام اصلی از اصول هوشده است باید دانست که حریت مطابع در مالک متخذه آمریکا و انگلیس و فرانسه و سوئیس و بلژیک و یونان بر تبه کمال است

۳۷ و امروز در شهر پاریس صد چاپخانه و شش صد کتاب فروش است

فقره هفتم آزادی مجامع است هر فرد و هر جماعت هر وقت اراده کنند در جمعی مخصوص جمع شده در سکنه از مسائل علوم یا سیاست و افعال حکومت و یا در امر معاش خود بدون موانع گفتگو و مباحثه میکنند و هر صنفی از اصناف مالی را از قبیل اصل زاده کان و ارباب صنعت و اهل لشکر و زارعین و جمعی مخصوص است و همه مجمعا اگر چه در افکار طرق مختلفه وارد ولی در دوام و ترقی دولت همه مقصد واحد متوجه است و عقد جماعات (اولی بمقصد واحد) در دنیا پیغمبر صلی الله علیه و آله مختار و آزاد بود چنانکه اصحاب کرام هر روز در مسجد نبوی ۳ فرقه فرقه اجتماع گردندی و از آن حضرت چندین

عمران

وَلَوْ كُنْتَ قَطًّا عَلِيًّا فَلْيَاكَ أَنْفَضُوا مِنْ جَوْلِكَ

یعنی اگر بودی تو درشت خوی و سخت کوی هر آینه پراکنده شدندی اصحاب نواز گرداگرد تو و آیه شریفه وَاْمُرْهُمْ شُورَىٰ بَلَاءِهِمْ

در این امر باب عظیم است و این باب از مقاصد انشاست فقره نهم از اصول نوزده گانه اکوفا فرانسه حق انتخاب و کلاست مرا تا لیرا در مقابل دیوان دولت و این سبب تا لیرا در سخت و دقیق افعال حکومت مداخله عظیم است و وکلای مزبوره که با صطلح فرانسه و پیت میگویند با شرط معلومه و متعین در کتاب قانون از جانب مالی منتخب در مجلس کوزیر رئیس لایف یعنی مجلس قانون گذار مجتمع می شوند و این قاعده در شریعت مطهره اسلامی

۳۸ مسائل خفیه استفسار و استیضاح نمودندی حضرت پیغمبر مجتبر صعود فرموده و در مجمع عام بر حل مشکلات و ابضاح مسائل مبارات فرمودند و قبح انحضرت اسامه را بر داری لشکر نصب فرموده و بجای نامور کرد جماعتی از اصحاب پیغمبر اعتراض از جوانی اسامه میان آوردند و در اهلیت وی شبهه نمودند با اینکه اسامه یا لشکر از مدینه بیرون رفته بود مع هذا او را در راه نگاه داشتند تا آنکه پیغمبر از خانه سعادت بیرون آمده و بمنبر صعود فرمودند اهلیت اسامه را با اثبات اصحاب قانع و ساکت گردانید و دیگر تن مبارکش خسته و ضعیف بود و هیچ اظهار بخش خاطر نفرمود

فقره هشتم اختیار و قبول امت اساس همه تدابیر حکومت است و این کلمه از جامع الکلیات است و در نزد صاحبان عقول مرتبه نخست حاجت تعریف نیست و در نقل و شرح اسلام نیز چنین است و آیه که بر در آل

۴۰ بیاب شورت راجع است و شورت از قوانین اعظم اسلام است

چنانکه خدای تعالی در قرآن مجید بر رسول خود امر میفرماید در سوره

ال عمران

وَنَشَاؤُهُمْ فِي الْأَمْرِ

یعنی شورت کن در کار با اصحاب خود و جناب پیغمبر با اکابر و بزرگان

و انصار و در باب آذان برای اخبار نماز جماعت شوری فرمودند ایضا

آنحضرت در جنگ احد با اینکه رای مبارکشان مختص شدن در مدینه

بود اما چون رای جماعت و اصحاب باین خروج از مدینه شد پیغمبر خدا

بعد از شوری رای جماعت را بر رای مبارک خود ترجیح دادند لهذا حدیث

صحیح وارد است و فیکه حضرت رسول صلی الله علیه و آله از مدینه بقصد

حج و عمره بیک تشعب میبردند و یکی از منافران با اصحاب خود مجلس

شورت منعقد فرمودند و نیز از حضرت و سالت پناه علی الله علیه و آله

۱۱۲

مروی است بدینست نشود بنده که شورت در امری شروع نماید و کلام

پیغمبر باین حضرت ولایت آب علی علیه السلام

لَا صَوَابَ مَعَ تَرْكِ الشُّرُوتِ

مؤید این قول است همچنین در اثر مشهور

الْمَشَاوِدَةُ أَصْلُ فِي الدِّينِ وَ سُنَّةُ اللَّهِ فِي الْعَالَمِينَ وَ هِيَ

حَقٌّ عَلَى غَايَةِ الْخَلْقَةِ مِنَ الرَّسُولِ إِلَى أَقْلِ الْخَلْقِ

یعنی شورت اصلی است از اصول دین و سنت خداوند است بر عالمیان

و آن حقیقی است بر عامه خلق الله از رسول صلی الله علیه و آله گرفته تا ادنی خلق

فلا حد جناب رسول صلی الله علیه و آله در حدیث وضع سنت شورت در میان امت

در هر کار با اصحاب خود شورت میفرمود

فقره دهم تعیین مالیات و وجع است بر حسب ثروت با احتیاج و این امر

نه بفرمان مجرب و امیر اطوری است و نه با میزان احتیاج ایست دولت بکه

۴۲ کرده و بعد بمقام مطالبه و اخذ بر میآیند و این قاعده یعنی مطابق شرع

اسلام است زیرا که قرآن و احادیث ایمان را بقدر از عمل تکلیف کرده

و عمل را پس از ایمان چنانکه تکلیف اول بوجوب بیت زکوة و صدقات

ایمان آوردن است آنرا که ایمان ندارند زکوة عثمان عند الله مقبول

نیست .

فقره یازدهم تحریر اصول دخل و خرج دولت و شرارت بدو افغانی را

قدر معینی لازم است و این قدر معین را در مقابل خرج دولت مقیاس

و میزانی است ضروری که خرج یک دولت محروم معلوم نباشد تعیین

مالیات بر وجه عدالت بفرستد و مقدار احتیاج اداره ما چون اداره

شکر و اداره داخل و اداره خارجه و غیره بدین طریق معلوم میشود

یعنی قبل از وقت مشخص میکنند که برای وزارت جنگ فلان مقدار

۴۲ از روی داخل و منفعت مالیات هر کس است و تعیین این کار برضا و قبول

دبوان و کلام است که در حقیقت قبول عامه است فلذا بدی که مالی مختص

ادامی آن شده است در سر و عده معینه بپای خود بدون تحمل معین برده

میدم .

زهی عدالت که هر کسی از روی تعیین قرض خود داند و بصفا دل دهد و این

امر از روی مساوات است نه از روی احتیاج باین معنی که هر کس از اعلی و ابلی

مقدار معین از شرفش یا بدخلش یا بدولت بدو واحدی مستثنای نیست

و این قرار بر رعایت اسلامیته مطابق بقدر دار چنانکه در قرآن مجید و احادیث

شریفه مقدار و زمان زکوة و صدقات معین معلوم است و فردی از این

تکلیف معاف مستثنای نیست .

و باید دانست که قاعده ایست در این خصوص بر این است که اول

کنت و قدرت و استعانت مالی را مشخص بدو مالیات آن را معین

۱۱۳

۴۳ و برای وزارت داخله فلان مقدار و برای وزارت خارجه فلان مقدار
مخرج خواهد شد و این طرز خلاصی از اسراف در خرج دولت و رفع نفی
نسبت بر عایای آن یکر دو از آن طرف هم چون امالی میدهند که
مخرج لازم دولت فلان مقدار است در ادای آن قتل نمی ورزند
پس این قاعده نیز در شریعت مطهره اسلامیات بلیغ و تعلیم مطابق
حدیث

فَلْيَتْلِكُمُ النَّاسُ مِنْكُمْ الْغَائِبُ

(یعنی شما که در این مجلس حاضرید تبلیغ کنید غائبان را)
و در این باب برهان واضح است و حضرت رسالت پناه صلی الله علیه و آله
در اکثر خطبهها در پی هر جمله اهل بَلْعَت فرمودی اگر شما نماندیم نعمت
و خواستنی وضع و تکرار نمودندی حضرت یحیی علیه السلام که شتندی
باید دانست حسن سیاست است که بر اخلاق حسن مؤسس باشند

۱۵

۴۵ کلام ارسطاطالوس است و بعضی نقل مطابق

پس واجب است که تدبیر دولت به تقییر اخلاق تبعه و مالیات سبب
بلکه تهذیب نیزین اخلاق آنها سبب عده شود.

بنابر این اکثر تدابیر سیاست فرنگستان در تهذیب و محبت اخلاق است
مد ظلت عظیم دارد و قضیه تعیین مالیات و تحجیر خرج که شرح داده شد
از این تدابیر است امروز در ممالک اسلام چون محصلان مالیات بسر
امالی کاشته شوند و امالی که از مخرج دولت خیرند از نو چنین پندارند که
بدی آنها به او هموس حکمداران صرف میشود لکن اکثر آنها برای
تخلیص کربان از تکالیف دولت بخیال پیدا کردن راههای حیل و خدعه
و دروغ و جوس مال لقمه نروب خود می افند و بدین جبت اخلاق صافیه
اسلامیه آنها تغییر یزید و از آن طرف نیز محصلان مالیات راههای حیل
و دروغ آنها را کشف کنند و آنها را بمجلس بر بند و چوب نند لا جرم

۴۶ و به تجربه دیده اند که سابقا اگر از صد نفر ده نفر بدی خود را نماند است گفتنی
امروز پنج نفر هم نمی رسد.

فقرة دوازدهم از فقرات نوزده گانه هر وزیر امیر و حاکم در نامور است
خود مسئول بودن سبب قبول بودن این است که هر نامور مکلف است
بمناجعت احکام قانون چون سایر مکلفان

و این قاعده نیز از شریعت اسلام است زیرا که در قرآن عظیم هر تکلیفی
بصیغه جمع آمده أَطِيعُوا وَأَطِيعُوا فرموده و خطاب عام کرده
حتی ذات پیغمبر صلی الله علیه و آله را از تکلیف استثنای نموده مسلما
که بر مکلف بودن انبیاء و اولیا متفقند هیچ حاکم و امیر را از تکلیف
ازاد نمیتوانند نمود

حدیث

كُلُّكُمْ رَاعٍ وَكُلُّكُمْ مَسْئُولٌ عَنْ رَعِيَّتِهِ

۴۷ المبرأ خوف و سکت و هتک ناموس و فرار عارض کرده و اخلاق متعجب
و بابت و علو همت آنها نموده شود.

در دولت انجلیس سابقا برای تعیین مالیات نسبت به اموال قاعده
تقصیر گذاشته بودند امروز آن قاعده را ترک کرده و بقبل خود و بر سر
اعمال میکنند یعنی از مد اخلاص بلکه صلاح دولت و رعیت است و موافق
قانون در بدو کار معین کرده اند از خود شخص پرسند و او هر چه بگوید
باورینا بند و مالیات را از روی مداخل و از قرار گفته خودش
اخذ میکنند.

ملاحظه باید کرد که مالی بچه درجه پنجاه کرده اند و بچه همین اعما و چه قدر
اخلاق آنها را با صلاح آورده و بصدق و راستی متقاعد شده اند
و از وقتی که این تدبیر را بکار برده اند مالیات دولت و زبهر روز زیاده

دیده

دو اختیار است عقلای روی زمین از روی تحقیق و تجربه که اندر روی یکدیگر

دو اختیار مخلوط هم استعمال بشود ممکن نیست که باعث ضعف و خرابی

و بلکه بالمال بسبب تقاضای دولت گردد .

بجمله این قانون سخنه فرنگستان نیز از قوانین قدیمه اسلامی است چنانکه

در آیام پیشین مجتهد مفتی در وظیفه خود و والیان و محبتان بعد از طغیان

و تنقید مستقل بودند اگر چه تنظیم قانون و تنقیدش در حقیقت بهر

واحد یعنی بوحده است موقوف است ولی در ترتیب تفریق واجب است

چنانکه شیخ علی کرکی در شرح شرایع الاسلام در کتاب امر بعرف

میگوید

و تَفْرِيقُ بَيْنِ الْحُكْمِ وَالْفُتُوَى بِأَنَّ الْحُكْمَ إِفْتَاءُ قَوْلٍ فِي

حُكْمٍ شَرْعِيٍّ يَتَعَلَّقُ بِوَاقِعَةٍ شَخْصِيَّةٍ كَالْحُكْمِ عَلَى عَصِيٍّ

وَيُلَوِّتُ دَبْرَ زَيْدٍ فِي ذِمَّتِهِ وَأَمَّا الْفُتُوَى فَاتِّهَامُ بَيِّنَاتٍ

فقره نهم در تفریق قدرت تشریح از قدرت تنقید

مقصود از این سخن آنست که وضع و تنظیم قوانین در اختیار مجلس باشد

و تنقید و اجرای آن در دست مجلس دیگر چنانکه آن مجلس هیچ گونه

بیم و امیدی از این مجلس نداشته باشد تا که هر یک از دو مجلس در وجه

خود با استقلال و آزادی تمام حفظ توانند کرد اگر در نواید و حقا

تفریق دو اختیار مذکور صد جلد کتاب نوشته شود باز هزار یک فواید

آن را شرح نمیتوان داد الا آن هر گونه ترقی و قدرت و قوت و ثروت

و معموریت و تجارت در دول فرنگستان دیده میشود و از نتایج جدایی

دو اختیار است و هر قسم بی نظمی و بی پولی و عدم قدرت و کثرت در صنایع

و تجارت و زراعت در شرق زمین مشاهده میشود و از اختلاط و آمیزش

لا بد

اسلام ممنوع است

فقره پانزدهم حضور رؤسا در حین تحقیق جنایات زری اشخاص می کنند

که امالی مملکت آنها را از مردمان آبرو مند و در ستار و امین انتخاب

می کنند و اقل آنها دوازده نفر باشند و همیشه هنگام تحقیق جنایات

و جرائم کبیره در محکمه ای عدالت حضور بهم میرسانند و چون قاضی

اجتهاد و گفتگوی مدعی و مدعی علیه را استماع نماید پس آن کار را

محول بر تمیز و تحقیق رؤسا می کند و ادب ایشان رای می طلبد رؤسا باین

مخصوص خلوت داخل شده بعد از مذاکره و تحقیقات فیما بین خود بهر

اتفاق یا اکثریت آراء قرار گرفت آن را با قاضی فاعده می کنند و رؤسا

حق حکم تعیین مقدار عقوبت نیست بلکه فقط نظر ایشان به بیان در

و اشارت مقصود است

فلمده این فاعده نیز در شریعت اسلام بیاب مشورت راجع است

۵۰ حُكْمٌ شَرْعِيٌّ لَا يَتَعَلَّقُ بِمَادَّةٍ شَخْصِيَّةٍ وَإِنَّمَا هُوَ عَلَى وَجْهِ

كُلِّيٍّ هُوَ فِي الْحَقِيقَةِ بَيَانٌ مُسْأَلَةٍ شَرْعِيَّةٍ

فقره چهاردهم عدم عزل اعضا از مجلس حکم یعنی از محکمه ای عدالت

و از دیوانه خانه سنا که مشورت خانه کبری باشد .

منصب قضا و منصب سناتری یعنی اعضای دیوان خانه سنا بودن این

فواید این قانون بسیار است

اول اینکه در اعمال شکل تجربه و بصیرت حاصل کرده اند

دویم اینکه در کار دولت و ملت بی غرض هستند

سیم چون بدوام و بقای در منصب مطمئن هستند محتاج نمی شوند که

از کسی حمایت بخوانند و در مقابل آن بقبول توسط مجبور شوند این

قانون نیز بشریعت اسلامی مطابقت دارد زیرا که عزل مأمور

از منصبش بی وجه و بی ثبوت تمت ظلم و جفا است و ظلم و جفا در غیر

۵۲ بنابر آن اظهار امر و نامیدن سزاوارست و در این باب شیخ طوسی در کتاب قضا گفته است

يَتَّبِعِي أَنْ يَكُونَ فِي مَجْلِسِ الْحُكْمِ لِلْفَاضِلِ أَهْلُ الْعِلْمِ مِنْ أَهْلِ الْحَقِّ وَعِنْدَ الْخُلَافِ مِنْ أَهْلِ كُلِّ مَذْهَبٍ وَاحِدًا إِنْ حَدَّثَتْ حَادِثَةً يَنْقُضُهَا إِلَى أَنْ يَسْتَأْذِنَ عَنْهَا لَيْسَ تَكْرِيهًا فِيهَا وَدَلِيلُهُمْ عَلَيْهَا فَإِنْ كَانُوا بِإِلْفٍ قَرِيبٍ ذَاكِرُهُمْ وَإِنْ كَانُوا بِالْبُعْدِ اسْتَدْعَاهُمْ وَإِذَا حُكِمَ بِحُكْمٍ فَإِنْ وَاقَعَ الْحَقُّ لَوْ كُنْ لَا حِدَانَ يُعَارِضُهُ وَإِنْ أَخْطَأَ وَجَبَ عَلَيْهِمْ أَنْ يَتَّبِعُوا وَعَلَيْهِ الْخ

لفظ ژوری در اصطلاح فرانسه یعنی آن کسی است که سوگند خورد به شد چون ژریمین اقتضای شدن بروق قانون معتقد سوگند یاد می کنند که همیشه بر جاده حق و راستی بوده و بدون هرگونه منظور

۱۴۶

۵۳ شرح کردیم و بوجوه مذکوره راجع است به قانون حیرت مطایع

فقرة مقدم عدم شک و تعذیب

و اما که هر گاهی را در کتاب قانون جزای مخصوص و معین موجود است تعذیب جانی برای افراد گرفتار به بهانه های دیگر غیر ممکن است و جزای هر تقصیر قبل از وقت در کتاب قانون معین است و احدی از حکام و اهل و سران لشکر جرئت و قدرت ندارد که نسبت بزرگواران خود بدون حکم قانون بهوای نفس بجهت اقرار گرفتن یا سببهای دیگر که محض ظن باشد چوبی بزنند یا شکنجه کنند یا بخشی بگویند حتی در قانون ایشان چه بگویند یا نه زدن ممنوع است و در بیان ایشان نفس و دشنام نیست و این قسم تبیهات اگر خلاف شان نهایت است در حق سب و استه و سایر حیوانات بارگشتی هم بر او نمیدانند این قانون شریف نیز طبق قانون

۱۴۷

آرامی خود را بر سموات و مخاضیات در حق هر کسی بوده باشد بوجه ۵۳ راستی و خلوص بیان نمایند پس ژوری در وظیفه خودش و سوگند خور است مخفی نماید که قاعده انتخاب ژوری در محکمه های مخصوص فرنگستان بجهت مؤبد بودن منصب قضا و جب آمده است چون منصب قضاوت در قانون ایشان ابدی است و قضات متمکنه و مؤبده را مجال استیلا باقیست پس برای سه مجال تعیین ژوری و مشاور و جب افتاده ژریمانی که در یک امر اظهار رای کردند در امر دیگر ژریمانی علاحده انتخاب میکنند

فقرة شانزدهم تشریح و اعلان مفاد و ضوابط سیاستیه و حوادث جنایتیه و مخاطبات رسمیه و کلاهی ملت در روزنامه جات دولتی

این قانون مطابقت تامه دارد بقاعده تبلیغ شرعی که در فقرة یازدهم

۵۴ اسلام است چنانکه خدای تعالی در قرآن مجید می فرماید وَمِنْ جَاءَ بِالسَّبْتِ فَلَا يُجْزَى الْأَمْرُ لَهَا

ایضا در سوره نحل فرموده

وَأِنْ عَاقَبْتُمْ فَعَابُوا بِمِثْلِ مَا غَوَّيْتُمْ

ایضا در سوره آل عمران آیه ۲۳ و در سوره نمر آیه

باجمله گفته شریعت اسلامی را که در باب سیاست امر و زایل اسلام ترک و فراموش و اهل فرنگستان اخذ و مدارک کرده اند واجب است که در اینجا بسمت تحریر آورم در شرح چنانچه اصل است از اصول و قضات و حکام همراهم در آن حد و کنند یعنی در تحقیق جزای جانی سعی نمایند جماعت متمکنه که از اهل شهوت و غفلت مرکب هستند لاجرم افرادش از ارتکاب جرم و جنایت و استحقاق حد و دوا خالی نباشد اگر حکام طریقی تجسس و شکنجه را پیش بگیرند پس جانها را باید اعدام و بی

۵۶ پروای ناموس را باید تنگ کنند با اینکه طبیعت اصول اجتماع در این عالم ملذذت حفظ جانها و متراسا را اقتضا کرده پس لازم است که حفظ جانها و استمرار حیات ناموسها را بر اعدام و تنگ ترجیح دهند و بقدر امکان از عیضا اغراض نمایند و این ترجیح و اغراض بجز تنگ بخت و تنگ شکر چیزی نمی تواند شد و در این نکته از جناب پیغمبر صلی الله علیه و آله حدیث

إِدْوَالِحْدُودَمَاالَسْتَطَعْنَمْ

وارد شده یعنی تحقیق بر مید و در اجرای حدود هر چه ممکن باشد در فرنگستان بجهت تکمیل این قانون سلاطین را حق عفو و بخشش است مثلا هیچ پادشاهی قادر نیست در حق ادنی ترین ناس حکم زندن بکوب و آزار بدهد اما هر پادشاهی این را دارد مقتضی که دیوان عدالت حکم بر قتلش کرده باشد پادشاه قتل را تبدیل به حبس نموده بکند در صورتیکه

ادکما

اولیای مقتول را رضی بشوند ملذذت باید شد که این معنی بچند وجه ۵۷ باعث محبت و اخلاص قلبی الی الی نسبت به پادشاه میباشد در حقیقت سلاطین را منبع عفو و رحمت قرار داده اند عجب تر این است که این قصه در شرق زمین بهمانه برعکس است بین تفاوت کار از یکجاست ناکجا

فقره هجدهم حریت صنایع و کسب

مقاله ششم در این نوع حریت همان آثار است که در حریت مطلق وارد شده باید دانست که در فرنگستان باعث عمده و اعظم در ترقی صنایع و کسب آزادی آنهاست چنانکه هر کس بخواهد کسب و هر قسم صنعتی که بخواهد اقدام کند مانع و ملامتی از کسی نخواهد دید مع هذا آن نیز در تحت قانون است این معنی کسیکه صنعتی و عملی اخراج کرد متبایران را چه از دولت متبوع خود و چه از سایر دول متمذنه نامت معینه با شروط قانونیه برای خود

۵۸ تحصیل کرده از منافع آن بهره مند میشود و این باعث میکند که هر کس در اخراجات جدید و صرف افکار کند و باین وسیله حرف و صنایع ترقی و انتشار یابد

فقره نوزدهم از فقرات نوزده گانه حقوق عامه بنای کتب خانها و معلم خانها برای تربیت اطفال فقرا

چون تعلیم علوم و معارف در فرنگستان مطلقا از الزم امور واقع و وظائف است لهذا تعلیم اطفال فقرا و مسکین حتی نابینایان را از حقوق عامه شمرده اند

بنابر این بعضی آثار شرعیه از آیات قرآن و احادیث نبوی در شرف علم در اینجا مناسب فتاوی من جمله خدای تعالی در قرآن مجید میفرماید

يَرْفَعُ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنْكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا

العلم

۵۹ اَلْعِلْمُ ذَرِّيَاةٌ يَنْبَغِي خدای تعالی اهل علم و دانش را درجات عالییه و عده فرموده و باین سوره زمر

هَلْ يَسْتَوِي الَّذِينَ يَعْلَمُونَ وَالَّذِينَ لَا يَعْلَمُونَ

تقدیم عالمان و تاخیر جاهلان را اشاره فرموده و باین سوره بقره

آیه ۲۵۲ و باین سوره طه آیه ۱۱۳ و در سوره علق آیه ۳

و در سوره عنکبوت آیه ۴۲ و در سوره نحل آیه ۴۵ و بنی اسرائیل

آیه ۱۳ در شرف و فضیلت علم تاکیدات بلینه فرموده و حدیث

معاذ بن جبل در فضیلت علم و تعلیم در کتاب جامع ابن عبد البر اسطور است

که جناب سالت پناه صلی الله علیه و آله فرموده

تَعْلَمُوا الْعِلْمَ فَإِنَّ تَعْلَمَ لِلَّهِ حَسَنَةً وَطَلَبُهُ عِبَادَةٌ

وَمَا أَكْرَهَ تَلْبِيسَ وَالتَّحْتَ عَنْهُ جِهَادٌ وَتَعْلَمُهُ لَنْ

لَا يَكْلَهُ صَدَقَةٌ وَبَلْ لَهُ لِأَهْلِهِ مَرْبَیَّةٌ لِأَنَّهُ مَعَالِمُهُ

٦٠ الحلال والحرام ومارسبيل اهل الجنة وهو
الايتس في الوحشة والصاحب في العربة والحديث
في الخلق والدليل على التراء والضراء والصلاح
على الأعداء والزین عند الأعداء برفع الله به
أقواما فيجعلهم في الخبر فاده وأمة تقص انارهم
وتقتدي بفعالهم ترمق اعمالهم وتقتبس انارهم
وتغيب الملائكة في خلقهم وباجنحها تمحهم
يستغفرهم كل رطب ويايس وجشان البحر وهو
أمة وسباع البر والعامة لان العلم حوة القلوب
من الجهل ومصايح الأبصار من العنى يبلغ
العبد بالعلم منازل الأخبار والدرجات العلى في
الدنيا والآخرة التفكر فيه يعدل الصيام ومداينته

مختار

٦١ تعدل الصيام به فوصل الأرحام وبه توفى الحلال
والحرام وهو امام العقل والعقل نايبة ويلامة
الشعلاء ومخرمه الاشقياء وقال يفت لا يقص
العلم انزاعا من الناس ولكنه يقص العلماء

يعنى علم قبض نيتودنى برولكن علماء قبض نيتودنى
اطلبوا العلم من المهد الى اللحد
وضمنون كلام معج نظام جناب ليلت باب على سلام
العلم علان علم الأبدان وعلم الأديان والعقل
عقلان عقل العايش وعقل العايد
تفتيد شد كه علم ابدان بابر علم اديان مقدم داشته
اگر چه در ابر ان مدار سبب است و تحصيل علوم مى کنند تا

٦٢ از برای معاد از برای معاش با بلكه سفير فرموده
من لا معاش له لا معاد له

وآن قسم تحصيل در جنب تحصيل علوم صنایع و معاش اهل فرنگستان
مثل چراغ است در مقابل آفتاب و مانند قطره است در جنب دریا
از انشته علوم فرنگها وزه بايران تابیده صنعت طباعت و آبگوبی
و لغراف و عکس تصویر ایجاد شده که شافع و محتشاش مستغنی از بیا

خاتم شمل بر رویان است

بیان اول خلاصه را با بد شناخت که دعا و نیجه همان است و اصول
سیاست فرنگستان داخل در اوست و آن این است که در دنیا
فردی از افراد کان از شاه و کد او رعیت و لشکری بچکس حق
حکم ندارد یعنی حاکم نیست بلکه محکوم و مکلف است آنان را که حاکم

بنام

بنامند بر سبیل مجاز است نه حقیقت اما آنکه حاکم کیت یعنی بدو

حکم در کیت شریعت اسلام و نظریات علمی الله با در این باب
متفق است که حاکم حضرت بزوان است
آلکس الله با حکم الخا کین

مصدق ابن معنی است هر اصل و قاعده که حضرت بزوان بطبیع
و عقول با تودیع و بواسطه انبیاء تسلیم کرده ظهور آن سعادت است
چونکه حکم بزوان است

الکس الخلق افلام الحق و کلتنا حکم به العقل حکم به
الترع و بالعکس

این کما اشارت عظیم و حدیث
ما را ا المؤمنون حسنا فهو عند الله حسن
در این بحث ایضاً جمیل دارد

۶۴ بیان ثانی از مضمون رساله ظاهر شد که آن حقوق نوزده گانه اگر چه حقوق عامه فراتر نام دارد ولی در معنی حقوق عامه همانان بل کل جماعت متمدنه است و چون جمیع آنها با احکام و آیات قرآنیه متوید آمد پس احکام الهی است و واجب است که آنها را بعمل آوریم و باحکام الهی اقبال کنیم تا عبادت مضمون آید شریفه
وَهَذَا كِتَابُ أَنْزَلْنَاهُ مَبَارَكٌ فَاتَّبِعُوهُ وَاتَّقُوا عَذَابَكُمْ
تَرْحَمُونَ

نایل آیم و از مخط آیات شریفه

وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْكَافِرُونَ
وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الظَّالِمُونَ
وَمَنْ لَمْ يَحْكَمْ بِمَا أَنْزَلَ اللَّهُ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْفَاسِقُونَ
رستکار و امین شویم
علاوه بر خاتم کتاب

بنی

۶۵ بعضی جزئیات از قوانین مذقیت آیات در فرسهم و در سایر جاهات
فرنگستان است که خدای تعالی از راه کمال ارفقت و رحمت مارا
از اشعار و قبیله آنها نیز محروم و بخیر نکند ایشان من جمله اسباب حیای
نفوس است که در فرنگستان بچندین وسایل مختلفه فراهم آورده اند
از قبیل بنای مریضخانهها و ترغیب شنودان برای تخلیص غرق شده گان
و چندین مجالس دیگر که ذکر آنها موجب طنب است در این باب خدای
تعالی در قرآن میفرماید

وَمَنْ أَحْيَاهَا فَكَأَنَّمَا أَحْيَا النَّاسَ جَمِيعًا

ایضا تنظیم و باکی و زینت راهها و شهرها و دوات است که باین

شریفه

إِنَّا جَعَلْنَا مَا عَلَى الْأَرْضِ زِينَةً لِّهَا لِنَبْلُوَهُمْ أَهُمْ أَمْ أَحْسَنُ
عَمَلًا

۶۶ مطابق است و حدیث جامع الضعیر طهره فی اقینتکم

اشاره بدین معنی است ایضا سوره اعراف آیه ۲۲

دیگر تحت درستی اوزان و مقیاس و مسکوکات است که خدای
تعالی در چندین محل قرآن بنا کیدان بیغمارا قبیله فرموده من جمله
در سوره انفصام آیه ۱۵۳ و اعراف ۸۳ و بنی اسرائیل ۲۳
و شعرا ۱۸۱ تا ۱۸۳ و سوره مطفقین و سوره هود ۸۵ و ۸۶

دیگر بجای راندن معادن است خاصه معادن آهن که بموجب آیه
شریفه

وَأَنْزَلْنَا الْحَدِيدَ فِيهِ بَأْسٌ شَدِيدٌ وَمَنَافِعُ لِلنَّاسِ

ارشاد باین عمل نافع فرموده

دیگر ثبت اسناد و قبایل و شرط حاجات و در دیوان مخصوص

بنی

آیه ۲۸۲ در سوره بقره

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نَادَيْتُمْ إِلَىٰ

در این باب دلیل کافی است

دیگر عتقاد و دقت در تهیه و ترتیب امور عسکر است از قبیل توافق
با سلمه دشمن و معینا بودن آذوقه و نبات و زیندن افراد لشکر
در جنگ و صاحب علم و اطلاع بودن سران سپاه و بعد از تسلیم
شدن دشمن به همراهانی بایشان رفتار کردن در سوره ۴۷ آیه
در سوره اح آیه ۴ و در سوره ۳ آیه ۲۰۰ و در سوره ماع آیه ۸
یک کلمه در باب جمیع فقرات مذکوره در قرآن احکام و آیات صریحه
دارد است که اگر خداوند توفیق عنایت فرماید رساله جدا گانه در این
باب خواهم نوشت

از سهوهای اهل مشرق زمین که بآن جهه از عالم ترقی دور تر مانده اند

۶۸ یکی هم این است که بگویند پیغمبر کیان است و آخرت برای ما و حال
آنکه در اخبار وارد است

يُمْ الْمَالُ الصَّالِحَ وَالْوَلَدُ الصَّالِحُ لِلْعَبْدِ الصَّالِحِ لَا قَ
يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ ثَوَابُ الصَّدَقَاتِ وَأَعَانَةُ الْحُنَّاجِ وَأَعَانَةُ
الْمَلْهُوفِ وَقَضَاءُ حَوَائِجِ الْإِخْوَانِ الَّتِي قَالَ فِيهَا
الضَّادُ قَ مَ ز طَافَ بِالْبَيْتِ سُبُوحًا كَبَّ اللَّهُ لَهُ سِتَّةُ
الْأَلْفِ حَسَنَةٍ وَخَمْسِيَّةُ سِتَّةُ الْأَلْفِ سَيِّئَةٍ وَرُفِعَ لَهُ
سِتَّةُ الْأَلْفِ دَرَجَةٍ وَقَضَاءُ حَاجَةِ الْمُؤْمِنِ أَفْضَلُ مِنْ
طَوَافٍ وَطَوَافٍ وَطَوَافٍ حَتَّى عَشْرًا

و در دیوان منسوب بحضرت امیر علیه السلام آمده

رَبِّ قَتَى دُنْيَاهُ مَوْفُورَةٌ لَبَسَ لَهُ مِنْ بَعْدِهَا آخِرَةٌ

وَلَا يَمُوتُ

وَأَخْرَجْنَاهُ مَدْمُومَةً يَلْبَسُهَا آخِرَةٌ فَأَخِرَةٌ
وَأَخْرَجْنَاهُ يَكْلِبُهُمَا فَدَجَّعَ الدُّنْيَا مَعَ الْآخِرَةِ وَأَخْرَجَ
بِحُرْمَتِ كِلَيْهِمَا لَبَسَ لَهُ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ

و خدا ای تعالی در قرآن مجید میفرماید

وَمَنْ كَانَ فِي هِدْيَةٍ أَعْمَى هُوَ فِي الْآخِرَةِ أَعْمَى وَاضْلَسَ سَبِيلًا
یعنی هر کس دیده بصیرتش در این دنیا نابینا باشد و راه صواب
را ندیده پس او در آخرت نیز نابینا و گمراه تر خواهد بود اگر گویند که مقصود
خداوند از کلام مزبور این است که هر کس در این دنیا خدا شناس نبوده
اعتراف بوحدا نیت خداوند را لا شریک نداشته باشد نابینا و گمراه است
در این خصوص برین لازم نیست از مراتب خدا شناسی و اعتراف اهل
اروپا بوحدا نیت واجب الوجود شرح بهم تحقیق این فقره موقوف
به تمت مردان بزرگ است که بروند و مراد و معاشرت با ایشان کرد

۶۹ و با چشم حقیقت بین حالت آنها را مشاهده نموده بفهمند بحسب ظاهر هیچ

کودمانی در مراد و معاشرت ایشان با امانی و نیکوستان بنظر نمی آید

و خداوند در جذب قلوب مهربانی و معاشرت با غیر اهل اسلام نیز توفیق

بلکه بعد از محبت حق قرار کردن با آنها امر نموده چنانکه در سوره فتح

میفرماید

لَا يَهْدِيكُمْ اللَّهُ عَنِ الدِّينِ لَمْ يُفَالِقُوا فِي الدِّينِ وَلَمْ يَخْرُجُوا
مِنْ دِيَارِكُمْ أَنْ تَبَرُّوهُمْ وَتُقْسِطُوا إِلَيْهِمْ إِنَّ اللَّهَ
يُحِبُّ الْمُقْسِطِينَ

یعنی خداوند نمی گماید شما را از آمان که با شما جنگ و کارزار کردند و

دین و ملت شما را بیرون کردند از وطن خودمان نیگونی کنید با ایشان

و حکم بعد از نماز در حق ایشان بدرستیکه خدا دوست دارد و عادلان را

ایضا در سوره حجرات میفرماید

۷۰ يَا أَيُّهَا النَّاسُ إِنَّا خَلَقْنَاكُمْ مِنْ ذَكَرٍ وَأُنْثَى وَجَعَلْنَاكُمْ شُعُوبًا
وَقَبَائِلَ لِتَعَارَفُوا

یعنی ای گروه مردمان به تحقیق ما آفریدیم شما را از مرد و زن و کردار و اندیم

شمارا اشعبا و قبایل تا بشناسید یکدیگر را این امر بدیهی است که فیما

بین ملل مختلفه مراد و معاشرت نباشد معرفت باحوال و اوضاع

همدیگر نمی توانند حاصل کرد و ما و ابیکه معرفت حاصل گشته از عرف

و صنایع و صنعتی همدیگر منتفع نمی توانند بر دشت جای هیچ شبه نیست

که اگر از اکابر قوم و از صاحب بصیرت اسلام چند نفر را بشناسد

بقول علی بن ابیطالب علیه السلام کفر نموده

لَقَرَّبَ عَنِ الْأَوْطَانِ فِي طَلَبِ الْعُلَى وَسَافَرَفَ الْأَسْفَى

خَمْسَ قَوَائِدٍ تَفْرَحُ هَمٌّ وَكَتْسَابُ مَعِيَّةٍ وَعِلْمٌ وَادَابُ

وَحُبَّةُ مَا جِدَ

۲۴ بفرستند برود و وضع مدینت آنها را برای العین مشاهده نمایند
بعد از مراد جهت پیران بلانزید اسباب نزار قسم شرقی را فرا هم خواهند
آورد و بعد از آن به شریفه

وَلَقَدْ كَرَّمْنَا بَنِي آدَمَ وَجَعَلْنَاهُمْ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ وَرَزَقْنَاهُمْ
مِنَ الطَّيِّبَاتِ وَفَضَّلْنَاهُمْ عَلَى كَثِيرٍ مِمَّنْ خَلَقْنَا تَفْضِيلًا

نایل خواهند شد یعنی به تحقیق کرامی کرده ایم فرزندان آدم را و سوله
کردیم آنها را در بر چهار پایان و در بحر کشتیها و روزی دادیم ایشان را
از طعامهای پاکیزه و لذیذ و برتری دادیم ایشان را بر بسیاری از آنچه
افزوده ایم

تَجْوِذُ

هر یکی که خدا ایتعالی در روی زمین خلق کرده در هر جا و میان هر ملت

باشد

۲۳ که باشد راجع بیک مرکز و یک منبع است و همچنین پدر در هر جا و میان ملت
هر کوزه بدی مشاهده شود راجع بمنبع بد است پس باید هر کوزه بدی از آبها
مدینت از نظم و عدالت و آسایش و ثروت و معورت و حفظ صحت و رفاه
تجارت و قدرت دولت و تربیت ملت از کور و اناث و نرخی هر قسم
صنایع و تنظیم راهها و توسعه و تطویر کوچه ها و درستی اکیال و اوزان
و مقیاس و صحت مسکوکات بسم و در و غیره در هر جا و میان هر طایفه

مشاهده کنیم در اخذ و تخصیص آنها باید به نظر آید شریفه

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَيْكُمْ أَنْفُسُكُمْ لَا يَبْغِزُكُمْ مَن
ضَلَّ إِذَا هَدَيْتُمْ

عمل نمایم یعنی ای آنکسایکه ایمان آورده اید بر شما باد که محافظت
کنید نفسهای خودتان را زیان نرساند شما را کسی که گمراه شده چون
هدایت یافته باشید شما

در لزوم آبادی و ثروت و استفاده از نعمات الهی آیات و احادیث
کثیره وارد است چنانکه در لزوم تغییرات عمومی و مسختن راهها خدا
میفرماید

وَاللّٰهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِأَكْثًا لِّتَكُونُوا فِيهَا رَبًّا حَاجًّا

الباقی در سوره ۱۲ آیه ۳۲ و ایضا در سوره بقره آیه ۲۷ و حدیث

شریف

لَبَسَ خَيْرٌ لَّكُمْ مِنَ تَرَكِ الدُّنْيَا لِلْآخِرَةِ وَلِلْآخِرَةِ لِلدُّنْيَا وَلَكِنْ
خَيْرٌ لَّكُمْ مِنْ أَخَذْتُمْ هَذِهِ وَهَذِهِ

یعنی نیک شما آن نیست که بجهت آخرت دنیا را بجهت دنیا آخرت را ترک کنید
و لکن خیر شما آن است که هم این را و هم آنرا تحصیل کنید ایضا حدیث شریف
اِخْرَجَ لِدُنْيَاكَ كَأَنَّكَ تَعْلَشُ أَمْدًا وَآخِرَتُكَ كَأَنَّكَ
تَمُوتُ

تَمُوتُ غَدًا

در فرنگستان به کشتن و دشنام و کشتن کردن آنانی را که از دین و آئین
فرنگها خارج هستند ناپسندیده و ممنوع است و بایدین و آئین احدی کار
ندارند و کسی از کسی نمی پرسد در چه دین و آئین هستی و این قسم سؤا بسیار
عجیب است حتی میتوان گفت که در این باب نیز عمل کرده اند بمضنون آیه
شریفه

وَلَا تَتَّبِعُوا الَّذِينَ يَدْعُونَ مِنْ دُونِ اللَّهِ فليَسْبُوا اللَّهَ حَلًّا
بِغَيْرِ عِلْمٍ كَذَلِكَ زَيَّنَّا لِكُلِّ أُمَّةٍ عَمَلَهُمْ ثُمَّ إِلَىٰ يَوْمِ مَجْزِهِمْ
فَنَبِّئُهُمْ بِمَا كَانُوا يَعْمَلُونَ

یعنی دشنام دهید آنان را که می پرستند بجز از خدا و فریاد بجا نیاورید و کنید پس
ایشان نیز در مقابل آن ناسزا گویند خدا را از روی تجا و زود بیداشی همچنانکه
بیاراستند بایم از برای هر گروهی که در این باب از بعد بسوی آفریده کار است بگشت

۶۰ ابثان پس خبر میدهند ایشان را آنچه را که میکردند

تحقیق

فرنگها قدر نعمات و آیات خداوند را زیاده از اهل شرق زمین میدانند

و غنائی تمام بمغاد کلام حقیقت فرجام دارند

و من اياته اخبر الاناسينكم والوانكم

بجمله قدر شناسی نعمات خداوند است که در فرنگستان اکثر اهل انز و کور و انات

افلاس چهار زبان مختلف یاد بگیرند

در مشرق زمین اگر کسی زبان خارجه تحکم کند هزار بار او را واد می آورند

در کتابخانه پاریس و لندن پس از پنج دهان کتب دیده ام

فی بوم جمع بیستم فروردین ۱۲۸۴ در پارس پنجشنبه ۱۲۸۴

Handwritten text in Persian script, arranged in several columns. The text appears to be a list or a series of entries, possibly related to a historical or administrative document. The script is cursive and dense.

Handwritten text in Persian script, located in the upper right section of the page. It consists of a few lines of text, possibly a heading or a specific entry.